

A. E. 9940.

2416

Noorerahwa
Räsiraamat.

Toimetanud

P. Grünfeldt.

Jurjewis (Tartus).

Trükitud G. Laakmann'i kulu ja kirjastuses.

1896.

2416

Moorerahwa käliraamat.

Suhatused ja õpetused perekondlise ning
seltslise elu tarwis.

Lisaks:

Tauluks saanud tundmused.

Toimetanud

P. Grünfeldt.

Jurjewis (Tartus).

Trükitud G. Laakmann'i kulu ja kirjabega.

1896.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 18 Марта 1896 г.

2416

Algusõna.

Sodu, kool ja elu — see on kolmik-kõla, mis lapse-ea ja nooremehe- ning neiupõlve wahapiiril kõige waljumini kõlab, aga wiimses järgus kõige täielisemalt kuuldawale tuleb. Sõnaga „elu“ ilmub nagu uus pilt uuesti tundmata maast noore inimese filmade ette, mis esimest korda uuriwalt selle pääl wiibiwad, lootes, sinna warsti sisse astuda wõiwat, sinna, kuhu filmad siamaani ainult wargfel wiisil waadata saiwad, ja siis ka ainult teisi inimesi nägiwad, kes jääl liikusiwad. Siamaalne päältwajataja-osa kaastegewuse wastu ümber wahetada, ise kaaja tunda, uued kohused enese pääle wõtta ja selle wastu enesele uued õigused pärida, — see on ometi tähtjas pööripäew elu sees, pööripäew, mille taga uus aja- ja elujärf uute sihtidega, uue õnne ja waluga inimest ootab. Selle pärast on siis ka väga hää, kui inimesi selle piiri juurde jõudmisel ka ebespidise ajajärguga on tutvustatud ja selle wastu ette walmistatud.

See pööripäew algab enamasti lapse-east väljajõudmise ajal.

Lapseiga on nagu puhkemata õilmenupuke, mis ei uinu, aga ka ärkvel ei ole; ta on aeg, mil luulelise ühenäod ja tõsine elu üksteisega mõitlevad. Neiu- ja nooremehepõlweaga algab elu õitseage. Kuna lapse-eas koduse kasvatamise ja kooliõpetuse läbi lapse waimu mõtlemisele ja otustamisele püüti harjutada, on see nüüd noore-ea läwele jõudmisel paisunud ja küpsenaks saanud, nagu jeda temalt täieliseks risti-koguduse liikmeks tunnistamise juures nõutakse. Kas leeriskäimine paar aastat warem wõi hiljem sünnib, see ei tähenda midagi. Ülimene püha altari saakramendi wõtmine on ja jääb ikka elu kõige tähtsama ajajärgu piirikiwiks, kus lapse-iga noorest-east kätt andes lahkeb.

Kodu ja kool on lapse siamaani oma hoiu ja järelewaatamise all pidanud. Lapse iseseiswus oli enam nähtaw kui tõelik. Wanemad ja kooliõpetajad nõudsiwad ta käest tingimata sõnakuulmist ja käsutäitmist. Nüüd aga, mil noor inimene lapsekingad on maha pannud, muutub wane-mate ja kooliõpetajate käsiw juhatus nõuu-andwaks.

Lapse-iga ulatab umbes kuueistkümmne aastani. Nooremalt meie kodumaal leeri ei wõeta, ja see ei kõlbaksigi. Ülimene, kes ristikoguduse täiels liikmeks saab wastu wõetud, peab selle tähtsa sammuga kõrget tähendust ja wäärtust ja tundma; ta peab teadma ja aru saama, mis ta töötab ja misjuga sed ta enese päale wõtab.

Lapse waimu ei tohi mitte liig noorelt tegewusele sundida; talle peab esiti kaswamiseks ja kosumiseks aega antama. Liig warane õpetus on lapse waimu enneaegne

nürikstegemine. Mänguasjadest on talle esimeseks tööks kuni kuueandani eluaastani küllalt. Nende juures on tal isegi mõelda, ja saab nende läbi vanematele ja kooliõpetajatele nende kasvatam ja harim ülesanne palju kergemaks tehtud. Mänguaastate järele tulevad õpiaastad viivad lapse waimu luulelinna uulitsalt tõsi tööta lu tänawatesse.

Misjughused õnneaastad need kooliaastad kõigile korralikult kaswatatud lastele on! Mida osawamini õpetuse- seemet osatakse lapse siidamesse külvada, seda lopsakamini hakkab õppimise himu kasvama. Iga ülesandega, iga päewaga läheb ta suuremaks, ärksamaks. Mis esiotsta ainult kooliõpetajate ja wanemate soowi pääle sündis, ehk teadmata õppimise õhinal, ehk kohuse, ehk hirmu, ehk wara äratatud auuahnuise pärast, — see sünnib hiljem kindla teadmisega, kauni otstarbega. Ja mida enam see kasvamine ja kustumine hästi pandud põhjal edeneb, mida enam lapse teadmine ja mõimine laieneb, mida suuremaks ta tundmised ja mida ruumikamaks ta teaduse tagawara-aidad lähewad, seda enam himu tuleb tal edasi püüda, edasi õppida: mängimise- ja wedelemiseaeg on mööda.

Kool on lapse kõige omasem ilm, olgu kodu nii kaunis ja kallid kui tahes. Kool on wirgal lapsel kõigi teiste asjade eesotsas, kohused kooli wastu kõigist teistest kohustest ülemad. Mõistlikud wanemad ei saa ial oma last muule tööle sundima, kui koolitööd alles tegemata on. Need on jõledad wanemad, kes lapsel oma ülesannet ei lasse täita, waid talle seda ja teist muud tahtuust annawad. Enne koolitöö, siis — kui aega üle jääb — muu töö. Pidagu seda lastewanemad meeles!

Midagi ei mõi nii vastuotsja, ühele mõtlemale noorele inimesele nii vastu meelt olla, kui see, et ta jääb, kus ta waimu- ja mõttewõim teadusest on hakanud aru saama, kus ta isugu waimutoidu järele igatses, et ta jääb kõigele sellele äkitselt peab otsa pääle tegema. See on vastuotsja nõudmine, kui üteldakse: „Minu Männi ehk minu Juhan on leerin ära käinud, mis ta weel raamatutest forib!“ See on vastu filmi löök hinge- ja kaswatuse teadusele, kui noore inimese käest pärast leeriskäimist ühe forraga nõutakse, et tal midagi enam tarwis olla õppida. See on walus löök noorele edasipüüdwale waimule, nüüd kõik järele jätta, otse nüüd, mil ta teaduse wäärtusest alles aru saama on hakanud, mil ta selle tulu on tundma saanud! Ei, edasiõppimist ei tohi keegi oma lapsele keelata, see on wanemate püha kohuse kurjasti pruukimine. Taim, mida kasvatatakse, kuiwab ära, kui seda enam ei tehata. Nii ka sinu laps, armas isa ja ema.

Sellepärast õnnelik iga noormees ja neiu, kel võimalik on oma teadust ka pärast leeriaega laiendada, kes mitte ei pruugi kaebada, et lapse- ja kooliaastad mööda on läinud! Need on küll mööda, aga õpiaastad kestavad edasi, õpiaastad, millele kodu aluse on pannud, kool koja pääle ehitatud. Igauhe oma kohus on, seda koda forras hoida ja kaunistada!

Õnnelik iga noormees ja neiu, kelle wanemad ja kaswatajad ta lapseiga püüdsiwad pikendada, mitte ainult sellepärast, et hiljem alganud noorpõli ka kauemini kestab kui kunstlikkude abinõude waral walminud küpsus, mis siis ka enamasti alati juba warase wanaduse idu enese

põues kannab, waid ka, et niiviisi kehale aega anda, ennast kõwendada ja tõesti täiskaswanuks saada, enne kui temast jeda tähelegi pandakse. Sest kui näituseks üks noor neiu, kes weel kaswamisel on, enesest täiskaswanud neiu kumbeid tahab näidata, neid järele teha katjudes, teeb see teda ainult naeruwääriliseks. Parema pikema lapseiga kui pikka noorpõlwa.

Naisterahwast üteldakse, et nad häämeelega oma wanaduse juurest paar aastat tasku pistawad, aga see on igale ühele tuttav, et nelja- kuni wiieteistkümnne aastased tütarlapsed kohkudes filmad maha lööwad, kui keegi nende õige wanaduse õieti ära arwab, ja ikka kangesi wastu waidlewad, kui neid ka ainult üks aasta nooremaks arwati. Neljateistkümnne aastane tahaks häämeelega kuuteistkümnne aastaseks, wiieteistkümnne aastane seitsmeteistkümnne aastaseks peetud saada. Alles siis, kui sinnamaani on jõutud, jääb igatsus wanem olla maha. See igatsus on ka küllalt arusaadaw ja mõistetaw: neiuks on lapse-east wäljaastumisel, ei tunne ennast mitte enam lapse olewat, waid uuele elule, uuele eluülesandele wastu walmiwat. Ta näeb, kuida ta senised wanemad mänguseltsilised ja kaas-foolilapsed täiskaswanuteks on saanud, ja igatseb, et temaga niisamati ümber käidaks, temast niisama lugu peetaks, kui nendest. Teadmine, et teda alles lapseks arwatakse, teeb talle häbi.

Järgnewates pääükkides olen katjunud abinõude waral lühikest õpetust anda, kuida noored, foolieast wälja jõudnud tütarlapsed ja noored mehed olema ja elama peawad, esiteks perekonnas, teiseks seltskonnas. Kui hästi

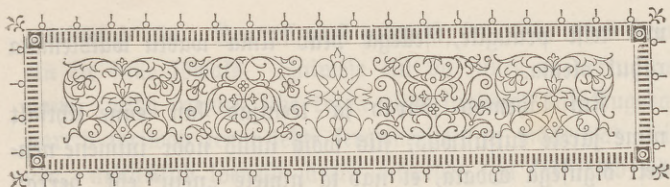
see töö mul forda on läinud, jätan auustatud lugeja otjustada. Minu alandlik soow oleks aga, et auustatud suguwennad ja õed sellele raamatule lahkesti oma laua asupaigaks annakskiwad. Need õpetused, mis siia olen kirja pannud, on soojast südamest tulnud, südamest, mis ainult hääb oma armjale Eesti rahwale soowib.

Mine siis, raamat, ja leia enesele ase iga Eesti lase laua pääl; saa noorele rahwale selleks, milleks ma sinu olen kirjutanud — õpetuse kirjaraamatuks!

Walgas,

Talwekuul 1895.

Raamatu kirjutaja.

Juhatused elu tarwis.

I.

Mis noorel inimesel üleüldse on tähele panna.

Elu pole mitte naljamäng, mitte pehme unepadi, ta on wõitlemine meie kohuste ja ülesannete täitmiseks . . .

J. Järm, „Mehised mehed“.

Kui noormees ehk neiu pärast leeriskäimist täisealiste liiki astub, saavad talle uued õigused, aga ka uued kohused osaks.

Tütari lapsest on neiu, poisikesest noormees saanud. Täisealised, kes talle lapsesõlmes „sina“ ütlesivad, ütlevad talle nüüd „Teie“. Nii nõuab seda wiisakas kombe. See muutus peab aga rahulikult vastu wõetud saama, ilna et selle juures pruugib toredat nägu teha; asi on nii õige ja ise-enekest arusaadaw. Wanemaid inimesi, nimelt wanemate iseäralisi sõpru ja oma endiseid kaswatajaid, on kohus paluda, et nad endist wiisi „sina“ ütleks. Kas nad seda teewad ehk mitte, on nende asi; wõtku nad üht

wõi teist pruugile, sellega peab ilma wastu waidlemata rahul olema.

Rui lähemad sõbrad ja teenijad last enne lihtsalt nime järele kutsusiwad, siis wõib nüüd noor inimene nendelt õigusega oodata, et nad ta nimele „neiu“ ehk „herra“ et paneksiwad. Wõõras kohas astub ristinime ajemele muidugi perekonnanimi.

Lapsel ei olnud sünnis teenijaid käsida, neile jeda ehk teist teha anda, neiu ja noorel mehel on jeks õigus (niipalju kui wanemad lubawad), aga ta ei tohi jeda õigust mitte upsakalt täita, selle läbi teeb ta end naeruwääriliseks, ja arwatakse ta käsud ninatarkuseks. Rui noor inimene midagi käseb, siis sündigu see lahkel, sõbralikul toonil. Lahke toon ja sõbralik sõna mõjub enam kui tige ja upsakas käsk, mis ainult wihale ja wastupanemisele äritab. Lahkuse läbi teeb ta end teenijatele armjaks, upsakuse pärast hakkawad nad teda põlgama ja tema üle kõiksuguseid laimujuttusid laiali laotama. „Ei ole midagi, mis ei wõiks korda saata hääduse läbi, sellepärast on hääbus igal ajal kõige wägewam,“ ütleb India rahwasõna. Ma jätan noore inimese enese otsustada, mida ta paremini soowib, kas naabruses hää wõi kurja nime all tuntud olla. Seda ei wõi salata, et meie teenijad üks osa awalikust arwamisest meie üle on, ja mis üks õiglane teenija ka ühe wahest ägeda, muidu aga õiglase ja auusa pere-mehe ehk perenaese poolt ära kannatab, ei kannata ta mitte ühe enesest noorema isemeelse neiu ehk nooremehe poolt, kes riika kuse moodi tema üle julgeb walitseda. Sellepärast püüdku noored inimesed sarnastes asjades alati

mõistlikud olla. Ära otsi elust pehmust, selle läbi läheb terve elu ise sulle kõwaks. Inimese elu on suure raamatu sarnane, mida ainult ühe korra elus suudame läbi lugeda; narripd sorivad tema lehti fergemeelfelt ja määriwad neid ära, mõistlikud loewad järele mõteldes, ja katsuwad teda mõimalikud puhta hoida. Nagu kõigi mängudega, nii on ka elumänguga lugu: kes teda ootab, see mõidab, kes ei ootab, see kaotab.

Koolis on laps nii mõnegi kaasfcoolilapfega lähemat tutwust teinud, nii mõnegagi finafõprust fidunud, mille edafikestimine pärastfies elus wanematele ei taha meeldida. Nad lafkiwad jeda fündida, et laps mitte nukrats ei jääks; täisealifeks faanud tütardele ja poegadele aga keelawad wanemad jeda ära. Lastele käis wahelt ka niifuguste wanemate lapfi külalifeks, kellega wanemad muidu läbi ei käinud, niifama lasti oma lapfi wahel niifugustesfe perefondadesfe käia — täiseasfe jõudes ei pea lapsed mitte enam sinna minema, kuhu wane-mad ei luba, ehk kuhu ema ehk isa neid ise ei faada. Grandid mõib ju olla, aga üleüldine kord on nii. Sellega ei soowi ma mitte naeruwäärilist seisufe ega rifu-fufeuhkust — ilmas mõib ju ka üfna teifi põhjusti olla, mis perefonda perefonnast lahutab, näitufeks haridus, mit-mefefidus tähtfamates elufüsimustes, üleüldife wastastifu lugupidamise ja ufaldufe puudus. Nende pärast on lapsed kodus, wanemate tahtmist täita ja endist fõprust lõpetada. Suuremates linnades ja maal, kus inimesi kaugus lahutab, on see ferge, wäifestes linnades aga kaunis raske, fefi et fääl inimesed üfsteifega peaaegu iga päew kokku puutuwad.

Ennast siis kõrwale hoida, käib wiisaka kumbe wastu. Aga ühel noorel leeriskäinud peiul ehk neiul saab siiski kerge olema, wana tahtmata tutwust lõpetada, kui ta asja korrapäralikult oskab ajada. Ütelgu teisele kofkupuntu-misel endise „sina“ asemel „Teie“, sellest on arukale küllalt arusaamiseks, mõistlikule küllalt mõistmiseks, et endisel lapsepõlwisel tutwusel siin piir on. Selle juures on aga tähele panna, et jeda mitte upsakalt ja uhkelt ei tohi teha, isegi siis mitte, kui uhkus ka wanemate soowi siigitajaks oli. Ei ole aga mitte just fundiwat põhjust, ennast wanast sõprusest eemal hoida, siis oldagu ka edespidi sõber. Südamlik sõprus on kallis asi. Seisuse waheseinad meie ajal enam ei maksa, nüüd waadatakse kõige päält inimese tubliduse pääle. Kes auus ja wiisakas on, sellele on igal pool uksed lahti; wedelejad päewawargad ja harimata inimesed on alati põlatud, nendega ei taha keegi haritud inimene sõprust pidada. „Maalitud lillel lõhna ei ole, sunnitud sõprus on südamel kole“, ütleb Grenzstein. Sõprus ilma südamete kofkukõlata ei olegi sõprus, ta on ainult tuim läbikäimine, lihtne üksteise jallimine. Jsa Jannsen ütles omal ajal: „Ütleb keegi: ma olen sinu sõber! siis tahab ta midagi; aga püüa jeda ära tunda: armastab ta sind ennast, wõi jeda, mis sul on.“ Sellepärast ära arma jeda oma tõsiseks sõbraks, kes kõik su sõnad ja teod hääks kiidab, waid ennem jeda, kes sõbralikult sinu wigasid laidab.

Üleüldse on feltslifusse elusse astumine raske, kui kumbelst elutorda ei tunta, feltslifes elus aga liituda — weel palju raskem. Sellepärast olgu iga noore inimese

esimene kohus, enesele wiisakad kombes külge harjutada; need on talle kõige paremaks passiks eluteel.

On ühes perekonnas kaks eht mitu õde, seda parem noorematel nende seas. Vanemad õed mõivad jäänud nooremaid igapäevi õpetada ja juhutada, neil hää eeskujuga ees käia, nende seltslikusse elusse astumist fergitada, neile kasulist nõuu anda. Kui nooremad õed nende nõuu kuulda mõtawad, nende eeskuju tähele panewad, see on neile enestele siis suureks kasuks. Nii peaks lugu igas perekonnas õdede wahel olemagi. Kui noorel neiu aga õdesid pole, siis on üsna loomulik, et ta enesele ühe sõbranna walib, mis juures aga väga ettemaatlik olema peab, sest et tõstis sõprust, nagu eespool juba tähendasin, väga raske on leida. Noor süda igatsseb hinge järele, kes teda mõistab, kellele ta kõik oma saladused südamel pöält mõib wälja puistata.

Ma fordan weelgi: sõprade walimises peab väga ettemaatlik olema. Niijuguseid, keda ajawiteks seltsliste naljade ja lõbude juures mõib tarwitada, on ülipalju. Need on seltsilised, mitte sõbrad; nende südames tuksub ainult wastastikune seltsiline lahkus, mitte tõstine sõprus. Minult hingede kolkukõla ja südame ühtlus on tõstise sõpruse kaljune alus. Sõpradel peab ka kaljukindel usaldus olema üksteise wastu, see teeb elu kauniks ja sõpruse tugevaks. Väga ilus on näha, kuida mõned noored inimesed juba koolipingil sõpruse on leidnud, „mis kõnem kui raud“ ja ka pärastises elus soojalt edasi kestab. Rahetesi aias, majas eht jalutuseläigil juttu puhuda, töötada, lugeda eht mängida — see on eht nooruse lust ja rõõm, ja on küll

wäärt enam edendada, kui suurtes seltsfondades käimist, kust waimule ja meelele midagi edenemist loota pole.

Rõige paremaks ettevalmistamise kooliks seltslike elu ja olu tarwis on ja jääb ikka oma perekond, niisugune perekond nimelt, kus see wana armas kombe weel walitseb, et õhtud oma keskel mööda saadetakse, ja wõõraid, kui nad tulema juhtuvad ehk kutsutud on, lahkesti wastu wõetakse. Sääal wõib majatütar palju enam õppida, kui suurtes pidusaalides ja uhketes seltsfondades.

Ta wõib sääal nagu iseenesest õppida, mil ta rääkima, mil waikima peab, wõib ka õppida, kuida üleüldse iga ühe wastu peab olema, ja misjugused kohused tal külaliste wastu on täita. See on ühest noorest neiust wäga rõõmustaw nähtus, kui ta näituseks laua juures selle eest hoolt kannab, et sääal midagi tarwilikku ei puudu, et iga lusikas, iga klaasike jne. õige koha pääl seisab. Üleüldse peab ta sääal kõike terawasti silmas pidama.

Kui föötide ümberulatamise juures tüdrukut ei ole, peab seda majatütar ise toimetama ja selle tallituse ema õlalt oma õlale wõtma. Külalistel on alati piinlik näha, kui majaperenaene ise neid teenib, laua juurest püsti tõuseb ehk koguni fööti midagi tooma lähleb, kuna seda nagu tähelegi ei panda, ehk häämeelega tähele pandakse, kui noor tütarlaps usinasti laua ümber tallitab, wahel jekka ka seda ja teist föögist toob, et ema rahulikult laua juures wõiks istuda. Ema märguandwast filmapilgutamisest on usinale ja mõistlikule tütrele küllalt arusaamiseks, mis teha ja mis jätta tuleb. Külalised panewad niisugust usinust ja wiisakust wäga tähele ja saawad ühele farnasele emale

alati õnne soovima, et tal niisugune sõnakuulelik ja usin laps on. See teeb päältwaatajale alati rõõmu, ja nad annawad noorele neiule hää tunnistuse eluteele kaasa, tunnistuse ta seltskondlise küpsuse ja majanduslise usinuse kohta, mis palju rohkem väärt on, kui tunnistus kunsti-põllul edenemise kohta.

Et paljud noored mehed ja neiud haritud perekondades ka muusikakunsti hariwad ja edendawad, on tuttam. Selle juures oleks soovida, et neiu ehk noormees kes ühe mänguriista pääl mängib, selle mängimise ka täiesti ära õpiks. Poolik oskamine ei ole midagi väärt. Kui üldse midagi õpitakse, siis õpitagu jeda põhjalikult. Ainult põhjalik oskamine ja asjatundmine võib enesele ja teistele rõõmu walmistada. Et aga põhjalikule asjatundmisele jõuda, peab esiotja ainult kergemaid tükkisid harjutama. Barem lihtsalt ja hästi, kui peenelt ja wiletsasti. Noor inimene ei pea oma kunstiosawusega mitte hiilgada tahtma, see ei ole muud, kui iseenele naerukstegemine. Eriti katsugu ta oma perekonnas ette astuda, ja wähest siis alles, kui ta täiesti tunneb, et tal õpitud kunstis osawust, ka seltskondades, muidugi teada ainult siis, kui teda selleks palutakse. Siis:

Laula tõuseb laulu ilu,
Kui see päike pilwe paisust,
Njab meele ärkamaie,
Mõtted lustil mõlkumaie.

II.

Meesterahwaga ümberkäimisest.

Kõige ilusamad maasikad nopitakse
kõige enne, aga iga kord mitte, nagu
kord ja kohus on.

-J. W. Jannsen.

Pidusaal on nii mitmele neiule peaaegu ainsaks
kohaks, kus nad meesterahwaga pikemat aega saavad koos
olla. Neiud, kel wanemaid wendasid on, ehk kelle pere-
fonda sagedasti wõõrad käiwad, muidugi wälja arwatud.

Seeriskäinud neiu wõib õiguslega oodata, et temaga
mitte enam niiviisi ümber ei käidaks, nagu koolieal, waid
temast niisamati lugu peetaks, nagu wanematest naiste-
rahwastest. Aga ta ei tohi lugupidamist teistele mitte
pääle fundida, ei tohi jeda mitte sõnadega nõuda, jelle
läbi teeb ta end naeruwääriliseks ja wõitmise asemel kaotab
lugupidamise. Oma wiisakate kombete ja mõisliku oleku
läbi wõib ta kergesti sihile saada.

Läbikäimine meeste- ja naesterahwa wahel mõjub
mõlema sugu pääle hariwalt, nimelt läbikäimine pere-
fondades. Wanemate silma all ja majasõprade ning su-
gulaste perekondades wõib iga noor neiu oma wenna
sõpradega ja teiste noorte meestega teelmata juttu ajada,
nende seltsis mängida, lugeda jne. See on ilus ja ei ole
mitte pahaks panna. Selle juures on aga tähele panna,
et neiu niisugusel korral tagasihoidlik peab olema, iseäranis
wanemate poisimeeste, nõndanimetatud „kosjakandidaatide“
wastu. Wallatus wõib wõõriti arwamisi sünnitada. Ena-
masti on kõigil wanapoissidel arwamine, et iga neiu end

õnnelikuks peab arvama, kui nemad talle kosja tuleksivad. Nad usuvad ka, et neid neiu wanemad just selle pärast oma perekonda kutsuvad, et nad tütreid tundma õpiksivad. Mõnikord on see arvamine õige küll, aga mõni kord ka täitsa wale ja ekslik. Sellepärast peab noor neiu nende wastu wäga ettevaatlik olema, et mitte walearwamist sünnitada. Niisamati ei tohi noor neiu ka abielumeeste poolt liiga õrnust sallida; jeltskonnas võib inimesi olla, kes sellest midagi arvama hakkawad, ja niisugused arwamised wõiwad paha juttusid sünnitada.

Mida haritum neiu on, seda enam wõtab ta oma aja sündmustest ja liikumistest osa. Mida enam ta õppinud, mida kindlama laadiga ta on, seda osawamalt saab ta meesterahwaga ümber käia oskama, seda maitsemamad ained saawad neil jutu põhjuseks olema.

Nii hariw ja kasulik kui noortele neiudele meesterahwaga ümberkäimine ka on, ei ole see mitte just hädasti tarwilik. Ka sõbrannade keskel wiibimine on hariw ja hää, nimelt wanemate haritud naesterahwastega läbikäimine, peaaegu weel paremgi. Neiu, keda ta elusaatus ainult wiimaste keskele on asendanud, ei pruugi selle pärast weel nufraks jääda, waid olgu sellega rahul. Sõbrannade keskel wiibimine on ju palju südamlikum. Aga kui saatus teda siis kord meeste jeltsti saadab, ei pruugi ta sugugi kohmetuks saada ega nende eest põgeneda. Weel enam hoidku end neiu, kes meesterahwa jeltsti armastab, seda armastust sõnadega awaldamast, ehk koguni ütlema, et koosolek, kus meesterahwad puuduwad, midagi wäärt ei ole. Üleüldse aga peab noor neiu end otsida lastma,

mitte ise noortele meestele järele jooksmata — seda pandakse hõlpsasti tähele.

Juhtub wahelt, et kord keegi meesterahwas noore neiu wastu wiisakuseta on ehk teda kudagi wiisi sõnabega haawab, siis hoidku neiu end temast edespidi eemale. Tuleb mõnikord midagi ette, kus neiu ei tea, mis teha, ehk mis tegemata jätta, siis küsi ta ema käest nõuu. Oma olgu talle ikka esimeseks ja kõige paremaks nõuandjaks.

Ärgu neiu ka iga meelitusesõna, mis ta enese kohta meesterahwa suust kuuleb, ja iga seltslist wiisakuse-käändu, mis talle üteldakse, kohe tõsiselt arwaku. Seesama mees, kes seda praegu sulle ütles, võib seda juba lähemal filmapiigul niisamati teisele ütelda. See on üleüldine seltslik kombe. Riisugused meelitusesõnad mõetagu alati nii wastu, nagu oldaks sellega juba harjunud, kuigi seda alles esimest korda kuuldakse. Kõik, mis mehed neiuale nelja filma all ütlemad, peab ilmsüüta olema, nii et ka teised seda kuulda mõiksinud. Ei tohi ka meestele midagi lubada, mis mitte teiste juuresolemisel ei mõiks sündida. Ühikidelt: neiu peab end armastamise eest hoidma, s. o. päaletungitud armastust mitte sallima ja ise seda ka kellegile päale tungima, olgu see nii ilmsüüta kui tahes. Enneaegne armastamine teeb tundmused niiriks. Kes end liig noorelt armastuse meelewalla alla annab, ei saa tõsi armastust tundagi. Mida täisealisem, mida küpssem neiu on, seda enam saab armastus teda õnnestama, seda kindlamini ka kestma. Armastusega algab küll uus elu ja õnn, aga tema seltsis tulewad ka uued walud, uued kohused: mureta

noorpõlw on mööda. Rõige ilusamad maafikad nopitakse kõige enne, aga iga kord mitte, nagu kord ja kohus on. Selle pärast ei ole see sugugi ilus, kui neiu liig noorelt armastuse järele igatseswad. Õnnelik iga neiu, kelle noorpõli hästi pikk on! Warased kihlused ja liig noorelt abieluseheitmine on väga harwa hääd. Kui mõrsjapõlwes õnnelik oldakse ja abielus weel õnnelikum, hää on see siiski, kui õnnelik noorik ka oma õnnelikkude neupõlwe päewade pääle wõib tagasi waadata, neupõlwe päewade pääle, kus ta elas kui linnuke oksa pääl, ilma ühegi mureta, ilma ühegi waluta.

Sgal eluastmel on omad iseäralised rõõmud ja kohused, ja see on hää — nii kosub terve elu ja terve inimene kõige paremini. Raheteistkümnne aastani mängiw ja õppiw laps, kuuteistkümnne aastani kooliskäija plika, siis usin ja tähelepanew neiu, kes oma noorest east rõõmu tunneb, enne kui abielu tõsidus läheneb — ja see tuleb kahetümneneljanda aastaga weel wara küllalt!

Wõib olla ka, et ta ei tulegi — hää on aga siiski, kui jeda wõimalikuks peetakse ja end selle wastu ette walmistatakse. Õnnetuseks kumbgi just ei ole. Nii mõnigi wanapiiga on palju õnnelikum üksikus elus, kui mõni naene abielus, kuhu ilma armastujeta astuti, et aga tanukene pääs oleks. Paremt õnnest hoopis ilma olla, kui õnnetult abielusidemetes hoigada. On aga armastus, tõsine, südamlik armastus abielu wedruks, siis ärgu wiivitagu keegi, kellele see õnneks antud, maapäälseesse paradiisi astumast. Abielu, kus armastus walitseb, armastus, mis sügaw kui meri, on igawene õnne-elu. Õnnelik abielu on igawene

mõrsjapõlw. Sää! ei ole mehel ega naesjel muud soowi kui seda, mis luuletaja soovib:

Sa püha tuli taewatelgist,
Arm, põle, põle südames:
Tee heledaks meil oma helgist
Kõik elutunnid iganes!

Armastuse enese ja tema tulemise aja kohta lähemat teadust anda, oleks jõledus. Armastus tuleb kui varas öösel ja ei jalli ühtgi määratud tähtaega. Seda ei pea ilmasgi otsima, ta peab ise find otsima, ainult siis on ta tõsine armastus, mis

... . teeb sauna juureks mõisaks
Su puistab lilla offasteel;
Ta muudab metsjad, laaned rohuaiaks,
Et taewarõõmu tunneb meel.

III.

Vanemate inimestega ümberkäimisest.

Oh, kelle ees hää naese armurikas
kinnipandud süda lahti läheks, kui-
palju surutud õrnust, varjatud enese-
ohwerdamist ja tummasid moorusi
jaaks ta sääl sees nägema

Jean Paul.

Nagu juba eespool tähendasin, on noorte inimeste efimene fohus, wanemate inimeste vastu alati lahke ja auu-

paflif olla. Ma tuletan feda kohuft fiin ifeäranis meelde, feft et jelle wastu väga fagedasti ekfitakfe.

Rui wanemal eal mõnikord kahtlane oldakfe, kes teift enne peab teretama, fiis ei ole noortel inimestel farnafel korral midagi küfida: wiifakas kombe nõuab, et noorem wanemat ifka enne peab teretama, kui ta ka kõrgemast feifufeft on, kui fee, feda ta teretab. Wanadus on noorufeft alati kõrgemal afimel. Uulitsal ja mujal waba taewa all peab muidugi ainult tuttawaid teretama, perekonnapidudel ja trepi pääl igauhte, olgu ta tutaw ehk tundmata. Iga noor inimene peab teadma, et tal õiguf ei ole, ennaft felleftgi teifeft fuuremaks pidada.

Enamasti igal inimesel on oma paleus, kes talle meeldib, felle teod ja sõnad ta kõik hääks kiidab ja neid järele teha püüab. See ei ole fuguigi halb, kui aga niifugufe paleufe walimisega naela pää pihta on trehwatud. On fee inimene, feda keegi enefeale eeskujuks ehk paleufeks on walinud, hääde omadustega, fiis on fee kõigiti hää ja otsarbelif.

Niifamati peab iga noor inimene felleft lugu pidada oskama, kui keegi wanem inimene teda oma ifeäralife lahfufega auustab. Palju on niifugufeid ükfikuid tublifid naesterahwaid ja mehi, kes häämeelega noorte inimestega sõpruft tahawad pidada, et ifenefele felle läbi õnnelikku nooruft meelde tuletada. Kus feda fünnib, wõetagu fee lahfus auupaflifult wastu, kui jüda rahul on. Wanemate inimeste elutarkus faab noorele edasipüüdjale elutundmata inimefele nii mõndagi fafulift näpunäidet anda wõima. Selle eeft peab noorrahwas ka tänulik olla oskama. Tänulifku

meelt ei pruugi ta just mitte kingituste läbi üles näidata, waid selle läbi, et ta kõiki soovisid, mis ta wanem sõber awaldab, täita püüab, niipalju kui kodusel kohusel seda lubawad.

Et meieaegsed noored inimesed enam kooliharidust on saanud, kui wanemad inimesed endisel ajal, siis on nad sagedasti uhked, ja armawad, et oma haridusega wanematest ees on, et neil enam õpetust tarwis ei ole. Sel põhjusel uiuwad nad, et kaastundlikult ja põlgawalt nende pääle waadata wõiwad, ja kui keegi kudagi wiisi oma teaduses peaks effima, kohe koolilapse kombel naerma purskawad. See käib wiisakuse wastu. Kes wähegi tahab, et teda wiisakaks peetaks, ei tohi seda mitte teha, vähemast wanemate inimeste wastu mitte. Haridus ja teadus ei anna ammugi weel õigust, piisefi wigasid teiste juures laitma hakata. Kes teab, kuida naerja ka ise kord wõib effida. Mis ja iseenelele ei soowi, ära tee ka teistele; nagu see find haawab, haawab see ka teist. Enne peab oma toa esine puhataks pühitud olema.

Meie isad ja emad, ja wanaisad ja wanaemad on muidugi palju vähema haridusega ja koolitundmisega kui meieaegsed noored inimesed, aga see ei ole mitte nende süü, nad on selle hariduse saanud, kui kangel nende noorel eal haridus oli. Aga selle pärast ei wõi neid weel mitte miksigi panna ega põlata: nad on elukoolis küpsenud, on enestele kauni laadi ise kaswatanud, ja selle pärast on nooremate kohus, nende wastu auupakkli olla, mis noorus üleüldse wanadusele wõlgu on. Nad on ise õppinud, teid on kool õpetanud.

Wana ja noor, noor ja wana,
 Wahetagu nad oma sõna;
 Wana sõna toob noorele tulu,
 Noore kõnes on waim ja elu. . .

ütleb P. Jakobson oma „Udumäe kuningas“ väga õigesti. Wanadus on ilus kroon; teda on üksnes parajuse, õiguse ja tarkuse teel leida. Wanemad inimesed, olgugi nad vähem kooliharidust saanud, on enestele eluteel tarkuse omandanud, millest noorematel aimugi ei ole. Ja seda tarkust, elutarkust, on nende käest tarwis õppida. On nad abielus ehk wakkalises põlmes, see on ükskõik, nende seletused on ikka noortele tähelepanemise väärt küllalt. Mida tormisem ilm, mida heitlikum ja muutlikum elu, seda enam pane targa inimese nõuu tähele. Oma kõrwa laena igaühele, aga wähelele oma pääd; pane igaühe nõuu tähele, aga hoia oma otjust. Üleüldse pea meeles:

Mis sa külmad kewadel,
 Seda lõikad sügisel;
 Mis sa õpid noores eas,
 Seisab eluaeg sul peas.

IV.

Aja õieti tarvitamisest.

Tänašida toimetusi
 Ära wiška homse warna;
 Igal päewal omad iffed,
 Tunnil omad toimetused,
 Murekoorma muljutused,
 Omad soowituste sõuded.
 Tahad tunnist tulu saada,
 Õnnekesta õngitseb,
 Ära wõta aega wiita,
 Rauemini kõheldada.
 Kiirel käitwad õnnesammud:
 Wiitjal wiisi wilestjasta,
 Kõheldajal kuusi koormat,
 Seitse šala šõmitusta.

Ralewipoeq III. 722—735.

Äga šajulikult tarwitada — šee on kunšt, mille aabitšat nii mõnigi inimene elus pole õppinud. Äga šes šeda õppinud on, šes šelle kunsti wäärtust on tundma šaanud, šee teab, kui kallis ja šaunis šelle kunsti tundmine on. Kuipalju ta šaju toob, ei šuuda ütelda, šee on ära arwamata šuur; šuba šelle poolešt, et ta elu šergeks teeb ja šelle juures šuurt waewa ei nõua, waid ainult hääd harjumist.

Kes šõik oma kohused šarwa päält täidab, wõidab enesele igalt poolt ušaldust.

Roduses, šeltslišes ja ärilišes elus on aja õieti tarvitamine ešimene nõue ja wäga tähtjas — ja šiišgi ešitakše palju šelle wastu. Enesele šeda omiadust külge harjutada, peakš iga noore mehe ja neiukeše püüid olema.

Igas paremas perekonnas waadatakše waljusti šelle pääle, et lapšed määratud ajal magamašt üles tõušewad

ja õigel ajal fooliminekuks valmis on. — Õige kasvatamise ja hää eeskuju abil harjuvad lapsed sellega varsti, teevad jeda koguni hää meelega, et mitte wanemate käest sõidelda saada ja hiljaksjäämise pärast kaaskoolilaste pilkamist kuulda.

On aga fooli- ja õppimisetunnid möödas, astub foolitüdruk täisealiste liiki, siis jäetakse aja õieti tarvitamine nii mõnesgi tükis jälle lohakile, ja see ei ole ilus.

Kui lapsed määratud ajal üles äratati ehk ise eespool nimetatud põhjustel õigel ajal üles ärkasivad, siis arvab nüüd foolieast wälja jõudnud neiukene, et magamiseks aega küllalt on, pöörab teise külje ja magab hooletult edasi, teades, et keegi teda endist lapsepõlwest wiisi enam äratama ei tule.

Et meestel, isadel ja wendadel mitte sünnis ei ole, neiuatäratama minna, siis on see ema ja õdede asi, ja see'p see just on! Nii mõnigi ema, kes jõleda armastuse pärast sellest põhjusmõttest finni peab, et ta ilus tütreke elu pidada maitsema, lasseb aga tütrele magada, nagu magamine elu oleks. Selle pärast on iga noore neiu kohus, mitte ainult igal hommikul õigel ajal, waid üleüldse selle teadmisega üles tõusta, et iga tund, mis magades mööda saadetakse, elu ja noorust lühendab, et kaua magamine üleüldse sugugi ei kõlba. Töö ja puhkus peawad endid järgimööda wahetama, õnnelik aga see, kes ju nii kaugele on saanud, et töö talle puhkuseks ja puhkus tööks on. S. Särw ütleb: „Parajamõõduline ja hoolas töö on kõige meie elu ja õnne alus, meie terwise ja meie hinge wärskuse ning puhtuse karastaja ning hoidja. Nagu rooste seiswa raua pääle

heidab ja teda jõõb, nõnda heidawad mitmesugused halb-
tused ka seisja, laisa inimese hinge külge, ja jõõwad ning
rifuwad seda." Ja Smiles lisab siia juurde: „Mitte töö,
waid tööta elu on wandeks inimese pääl." Kui meie töõb
teeme, siis põgenewad meie kõige juuremad waenlased;
langemine pahade teede pääle, puudus ja eluigawus, sest
töö on kõigi wooruste harkas, nagu Voltaire ja Herder
itlewad.

See-ene-sest mõista ei taha ma siin ülestõusmisest just
mitte kindlat tunniarwu määrata, see on iga ühe oma asi,
selle järele, kuida seda kellegi majapidamises talitused nõua-
wad. On ühes perekonnas mooduks, hilja magama minna,
siis sünnib ülestõusmine ka hiljem, üleüldse nii, nagu maal
ja linnas elu ja olu seda nõuawad.

Arstide poolt on kindlaks tehtud, et tervele inimesele
kuuest kuni seitsmest tunnist magamisest küllalt saab, ja et
kauemini kui kahetja tundi magada kahjulik on. Raua
magamine teeb kosutamise asemel laisaks ja lõdwaaks ning
muudab naha wärske ja õitsewa wärwi kahwatuks. Ta
on üleüldse laiskuse tundemärk — paha omadus, mis kel-
legi juures kiita pole.

Iga noor inimene peaks seda tuumakat sõna, et „homi-
mikutunnil külb juus on," meeles pidama, see tähendab:
et wara ülestõusmine kõigiti kasulik on. Et, nagu arstid
tõendawad, uni pääle kesköö palju vähem kosutab, siis ei
ole sest midagi kasu, kui hommikul kes teab kui kaua maga-
takse; hommikune kauamagamine ei taju ial kaotatud une-
rahu ära, ja on selle pärast parem, õhtul ennemini magama
minna. Maal, nagu elu nõuab, linnas korralikult umbes

teel 10 magama minna ja teel 5 ehk 6 üles tõusta, peaks iga noore inimese kohus olema. Seda loomupäralist magamisetunniplaani peaks igaüks meeles pidama.

Siis kui laiskus haigutab,
Ufinus juud maigutab!

ütleb isa Jannsen.

On noore neiu õlal ka kodune tallitus, siis on seda enam soovida, et ta oma päevatööd waremalt algaks. Nii-
kaua, kui tütar koolis käis, aitas ema teda, nüüd peab tütar emale abiks olema ja ühe jao tööd tema õlalt oma õlale võtma. See ei ole sugugi ilus, kui tütar hommiku-
tundidel magab ja ema tema eest peab tallitama. Lugu peaks õigemini ümberpööratud olema: ema magagu, tütar tehku tööd. Neiu, kes ema seltsis seltskondades tahab käia, peab enne koduse tallitusega tuttav olema. Sedasama määrust tuleb ka noortel meestel tähele panna. Kohused perekonna vastu on ülemad, kui kohused seltskonna vastu. „Kes ial Gesti rahvast õpetab mujalt lõbu ja ajaviidet otsima kui kodust ja perekonnast, see teeb Gesti rahvale kurja ja kahju. See teeb tööd selleks, et kallid Gesti kodu ja kodune perekond enam ei peaks eestlasele armsam, kallim koht olema; see wangutab Gesti koduse õige nurgakiwi küljes ja wangutab Gesti perekonna õnne aluse küljes; see aitab Gesti kodust ja perekonnast rahu ja õnne, lahkust ja Jumala õnnistust wälja ajada. Õpetagem Gesti rahvast oma kodu ja perekonda armsaks pidama, õpetagem neile seda teadmist, seda meelt ja mõistust, et nemad oskasiwad oma kodu ja perekonda enestele armsaks hoida ja mitte ei tahaks muudest paikadest paremat rõõmu ja lõbu otsida,

fiis teeme õiget tööd ja fiis saadab see töö Eesti rahwale õiget kasu." Nõnda kirjutas J. Järw, ja tal on täielik õigus. Need sõnad on wäärt, et neid igaüks meeles peaks, ka neiud, kui tulewa põlwe emad ja kaswatajad. Perefond on ja jääb kõige parema ja puhtama õnne nurgakiviiks.

Magu eespool juba nimetasin, peab liitar tallitused ema õlast oma õlale wõtma. Esiotsja muidugi peab ta ema järelewaatamise all töötama, fiis aegamööda ka isepäinis, ilma ema juhatuseta. Lapse kohus on ema elu fergitada püüda, tema kaua-aegse waewa ja hoole eest talle tasu pakkuda. See on ilus ja armas, ja tunnistab, et laps ka jõudame poolest haritud on. Seesama kohus on poegadel isa wastu.

Alga ka niisugusel puhul, kus teenijad ees ja taga tallitamas, ja majaproua ja tütre eest hommikul wara kõik ära teemad, on ilus, kui neiu wara üles tõuseb.

Magu lilled hommikul end kastes pesewad ja naeratawal nupul päikese esimesi kiiri teretawad, nii ei pea ka neiu enese juures enam midagi seadida olema, kui päike tuleb. Kõige esiti peadku ta oma juuksed ja riided korda, fiis tuba, ja alles fiis, kui kõik korras, on aeg teiste tallituste pääle mõelda. See on wõimata, et neiu, kes iludusest ja korraft wähegi lugu peab, kortsutatud ööfleidis ja silitamata juustega käsitöö ehk raamatu kätte wõtab, kuna lilled alles kasmata ja tolm pühkimata on. Warem seda ise ära toimetada, kui oodata, mil teenija seda korraldama tuleb. Palju aega see ju ei wõta.

On enne einewõtmist kõik ümbrus korda seatud, fiis on palju aega wõidetud. Ülejääwat aega wõib ta fiis

nõela ehk muude tallituste pääle fulutada, kui töödel just kindlat tunniplaani ei ole.

Kes aega dieti oskab tarvitada, võib end jädades asjades täiendada ja selle läbi teistele ja ise-enelele rõõmu valmistada. Kui praegusel ja igal ajal ärimehed inglaste eeskuju järele ütelda armastavad, et „aeg raha on,“ siis võivad noored, nobedad inimesed sellele sõnale veel õigusega juurde lisada: et aeg haridus, waimlik edenemine ja lõbu on. Oma aega tühjalt mööda saata tähendab, et inimene ennaft kõige kallimast warast ilma jätab.

Aja dieti jaotamine, iga waba minuti kasulik tarvitamine on üks osa neiude tähtsast eluülesandest.

Ärgu armatu keegi, et ma noort inimest wahetpidamata tööle kohustan, neile puhkamise, kosumise ja lõbu tarwis sugugi aega ei luba. Otse ümberpöördub! Puhkamiseks määratud aega ei arma ma sugugi kadumaks, see on just tarwilik, ja nõuab seda ka loodus ise. Töö ja puhkus peawad end järgimööda wahetama.

Iga noor inimene, kes koolieast wälja on jõudnud, peab ise oma aega dieti tarvitada oskama. Nagu ta ülesäratamist enam ei tohi oodata, ei tohi ta ka oodata, et wanemad teda seda ehk teist tegema sunniks. Tööd, mis iga päew ühed ja needjamad on, peab ta ise waikselt ära toimetama, rõõmuga oma päewategewust algama ja selle juures walmis olema wanemate käsksid täita, käigu need käsud sijemise ehk wälimise tallituse kohta.

Riidesse-panemiseks tarwitagu ta nii wähe aega kui wõimalik ja tarwilik on. Ei pruugi mitte tundide kaupa ennaft kiiurida ja kohendada; pilk peeglisse, sellest on küllalt

nägemiseks, kas kõik õiges korras on. Kuu aega peegli ees seista ja oma kaju wahtida, see on just kõige jõledam ajaraistamine, nimelt, kui see iga päew sünnib — eraforalistel juhtumistel võib jeda ju ikka ka teha, aga ainult siis.

Üks päätingimine on: kella järele elada, s. o. tähele panna, kui palju aega ühe või teise talituse päale ära kulub. Selle juures näeb ta, kui ühe asja jaoks liig palju aega läks, et sellega teine kord tarwis enam on rutata ja mitte teifi oodata lasta. „Maene, kel oma kohuse täitmine südames seisab, ei näita oma iluarmastust mitte uhkes ülikonnas, waid oma majapidamise korralises sisseseadmis; ta teab, et ta kudagi paremini mehele meeldida ei või, kui et ta kõik selle soowide järele teeb ja toimetab,“ ütleb Wieland.

Nooremehe elus, keda kohused kindlasti määratud õpi- ja ettemalmistuse tundide külge köidawad, kui ka mehe elus, keda äri- ja töötunnid kutsuwad, saab aja punkti pääl tarvitamine kergesti — ehk küll mitte igakord — otse teiseks loomuseks, aga neiu ja naesed, kes ainult perekonna ja seltsliste kohuste keskel elawad, peawad jeda ise wabatahtliselt õppima ja külge harjutama. Põhjusemõte „iga asi omal ajal“ ja selle täitmine teeb inimese koduse elu kergeks; ta on, nagu korrapidaminegi, aja kottuhoidmine ja käib sellega käskäes.

Uja õieti tarvitamine on igale noorele inimesele, iseäranis aga neiuks elusamiseks ehteks, ta teeb neid igal pool armjaks ja on igapidi ka kasulik. Naisuguse noore neiu hariduse üle raputatakse õigusega pääd, kes olgu perekonnas ehk seltskonnas õigel ajal ütleme söögilauale ei tule,

niisamasuguse õigusega, nagu halwa korra üle võib nuri-
feda, kui laud õigel ajal kaetud ja söök valmis ei ole ning
kodu ja pidurahwas ootama peavad. Ühelgi naesterah-
wal, ka kõige peenema seisuse naesterahwal mitte, ei ole
siis õigust ennaft teenijate hooletusega wabandada püüda.
Nagu majaperenaene ees, nõnda teenijad taga järel. Kus
kindel kord walitseb, ei sünni feda ial.

Ärgu arwaku keegi noor inimene, et ta ennaft oma
hiljaksjäämise läbi kudagiwiisi just silmapaistwaks teeb, ehk
teiste tähelepanemist enese pääle juhü, näituseks näitemän-
gudel ehk kontsertidel. Silmapaistwaks teeb ta ennaft selle
läbi küll, aratab ka teiste tähelepanemist, aga koguni teisel
mõttel, kui ta soowis. Teda loetakse selle läbi lihtsalt
inimeseks, kel õrnad tundmused ja wiisakad elukombed puu-
duwad. Selle tunnistuse saab ta oma edewuse eest.

Wiib elusaatus ühe noore inimese ühte wõõrasse majasse,
olgu külalisena ehk wõõrana, ka säääl saab karmu pääl te-
gemine talle aina kiitust walmistama. Kes ennaft kaua
oodata lasseb, võib kindel olla, et ta selle läbi ootajad on
ära pahandanud.

Juhtub aga kord, et ta ise ootama peab, ütleme jalu-
tama minemisel või teisel jarnasel puhul, kui wanemad
riidesse-panemisega weel walmis ei ole, siis ei pea ta se-
dagi aega tühjalt mööda minna lastma. Külalaps juba tööd
leidub, mida teha võib. On aga ootajaid mitu, siis peab
aega jutuaajamisega mööda saatma.

Küsimise pääle, kas seltskonnas käsitööd võib teha,
võib ainult seltskond wastata, see tähendab, on see selts-

fonna meele järele, ehk teeb seda keegi wanem naesterahwas enne, siis võib seda teha, kui mitte, siis ka mitte.

Suuremates seltskondades, iseäranis jääl, kus ka mehi on, kui ka näitemängudel, muusikaõhtutel, ettelugemiste juures jne. ei ole see sugugi sündlik, niisamati ka aiakontsertidel ja teistes paikades, kus palju inimesi käib. Kus ainult naesterahwad koos on, võib seda küll, aga ka ainult nii-sugust käsitööd, mis teisi ei effita ja iga filmapilt käest võib ära panna, kui seda keegi nõuab.

Aeg, mida termise kosutamiseks tarwitatakse, nagu jalutamiseks jne., ei ole mitte asjata raisatud, kui sõna „raiskama“ siin üleüldse tarwitada võib; ainult niipalju peab selle juures tähele panema, et selle läbi mitte kõige paremad töötunnid pooleli ei jää. Kõik, mida täna või malik on teha, tee ka ära; homse warna ära riputa midagi.

Ühtgi tundi tuluta

Ära ial kuluta:

Tund võib sulle palju tuua:

Õnnetust ja õnne luua.

V.

Hariduse täiendamisest.

Raswamine, tugevama jõudmine
kõiges häädukses on täielise õnneliku elu
paleus ja põhjus. Mantegazza.

Palju noori inimesi on meie ajal olemas, kes kooli-
aja lõpul kõik õppimise warna riputavad, öeldes: „Olen
ometi kord juhatajate ja õpetajate käsu alt pääsenud!“ See

on aga niisama mõistmata kui rumal jüdamel fergitus. Inimene kes elus edasi tahab saada, peab niiskaua õppima, kui Jumal talle eluks päewi on andnud. Kes edasi ei lähe, läheb tagasi, paigalseismist elus ei ole. Kes armab, et ta foolipingi pääl omale terweks eluks on tarkust sisse imenud, see effib. Iga filmapilt elus toob uudist, mis tarwis on meeles pidada, tarwis õppida.

Hariduse täiendamise kõige parem ja odawom abinõuu on lugemine.

Jumal on inimesele pääle ihu ka waimu andnud; waimu läbi on inimene loomadest kõrgemale tõusnud ja nende üle walitsejaks saanud. Mis kasu on aga inimesel sellest, kui ta waimu, mis Looja talle rohkesti jaganud, ära lasteb närtsida ja nälga näha? Tema waim jääb rumalusesse ja madalusesse, tema paremad, auusamad tundmused kaowad ära, ja ta saab tuimaks, tundmusetu fujuks; see on siis niisama häa, kui poleks tal waimu olemasgi.

Inimese waim närtsib niisama ära ilma toiduta olles, nagu ihu, mis ilma toiduta jäädes rammetuks ja nõdraks jääb ning oma töowõimu kaotab. Kui ihu kaua aega ilma toiduta jääb, sureb ta ära, sellepärast peab inimene oma ihu ülespidamiseks umbes kolm korda päewas süüa saama; jääb ta aga söömata, siis saab ta tegewus, kui ka mitte kohe ära lõpetatud, ometi nõdraks, tuimaks ja pifaldaseks. Aga mis peab waim tegema, kes päewad, nädalad, kuud ja aastad ilma toiduta peab olema ja elama, mis peab temast saama? Ta jääb ju ka nõdraks, tuimaks ja kõlbmataks. On ometi waim palju kõrgem ja ülem ihust, sellepärast peab teda ka enam ja parema hoolega toitma

ja kaswatama kui iku. Aga küsime nüüd, mis waimu-
toit on? Kõige esimeses reas raamatud ja ajalehed, kirjuri-
kad, õpetlised kirjatood.

Igas haritud perekonnas peetakse ajalehti. Igas pere-
konnas loetakse vähemal ehk suuremal armul ka raamatuid.
Mida haritum perekond, seda enam kirjawara leitakse ta
laua päält. Minule teeb see iga kord rõõmu, kui ma ühte
majasse astun ja jääb rohkesti raamatuid leian. See näh-
tus teatab mulle, et ma edasiüüdjä rahwa seas wiibin.

Oma lapse-eas kuulsin sagedasti, kui raamatuid lu-
gesin, mis just mitte waimuliku kirjuga ei olnud, seda sõna:
„Mis ja tühjust lori loed!“ Seda sõna kuulsin ainult
wanade inimeste ja nende suust, kelle waimuharidus kängu
oli jäänud, kes oma waimu mitte polnud toitnud. Ehk
küll wanade inimeste käest õpetust peab võtma, mida ma
ka tegin, selles asjas ei teinud ma seda aga mitte; see
õpetus, mis ma raamatuteist sain, oli palju, palju kasulikum,
ehk ma küll siis oma lapsemeesles sellest weel üsna aru ei
saanud. Siis lugesin raamatuid sellepärast, et selgemini
lugema õpiksin. Siis lugesin uudishimu pärast. Aga nüüd
olen järelemõtlemise teel seda tõepõhja tundma ja aru saama
õppinud, mis raamatute siis nii kunstlikult aga siiski
arusaadawalt on warjule pandud. Kui ma ühe hää raamatu
olen läbi lugenud, algab minus liikuw mõttetegewus ja see
lahutab häädufed halbtustest ära. Raamatut ilma järe-
mõtlemata masina kombel läbi lugeda, ei saada mitte seda
kasu, mis ta saada võiks, saatma peaks: niisugune luge-
mine teeb inimese sagedasti koguni lapselikuks ja edemaks.
Kui keegi üleüldse midagi loeb, siis peab ta seda järele

mõteldes tegema, sest paljas läbiwõristamine ei aita midagi, ei saada ühtegi kasu.

Meie Gesti kirjandus ei taha wiimajel ajal mitte enam nii edeneda, nagu ta edenema peaks. Kui selle üle aasta kümne eest kaebust tõsteti, ei olnud seda nii wäga imeks panna, sest et meie rahwa haridus siis alles algaastmel seisis; aga et ka nüüd seda kaebust peab awaldama, on kurb.

Kust see tuleb, et kirjanduse wastu nii leige olnakse?

Esimene põhjus on küll wististi see, et ajad kehwad ja raha wähe on. Teine põhjus, et meie rahwa waim wileifate raamatute läbi on nüriks tehtud, et nad nende läbi kirjanduse wastu oma lugupidamise on kaotanud.

Esimest põhjust ei wõiksgi peaaegu makswaks pidada, kui selle pääle mõtleme, kui palju raha inimesed joowastawate jookidega kõrist alla lasewad, kus juures nad kehwaft ajast midagi ei lausu. Selle tarwis on neil alati raha. Kui niisugune „napsuwõtja“ kord raamatukauplusesse astub ja säält midagi tahab osta, siis tingib ta säält jopika juures, et heida meel ära. See on kurb lugu ja tunnistab, et meie rahwa õues weel palju pimedust walitseb. Muidugi ei ole kõik niisugused. Palju on ka ärksaid õdesid ja wendi, kes põnewusega uusi toodeid kirjanduse põllult ootawad ja seega tänuwäärilisel wiisil aitawad hariduseatra edasi tõmmata. Olgu nad tänatud!

Teine põhjus on palju asjalikum ja tõenäitlikum. Paljud raamatutegijad ei tea mitte, mis nad kirjutawad, ehk õigmini, nad teawad küll, aga ei taha seda teada. Ja sellepärast on palju ohakaid meie kirjapõllule langenud ja ni-

jule wilets lugu tulnud. Selle pärast on tarwis põldu jälle kohendada ja niisu eest enam hoolt kandma hakata.

Aga kuda?

Minu arvates nii, et ajalehed iga ilmuwa raamatu üle õiglase armustuse tooks; häid rahwale soowitaks, halwad hukka mõistaks. Aga õiglane peaks armustus olema.

Cesti rahwa seas on umbes 25,000 ajalehelugejat. Kui neile meie kirjanduse kohta lähemat teatust antakse, külap nad siis ka ostawad. Häa kirjandus on kooli korwal kõige tähtsam hallikas, mis rahwa haridust tõstab ja edendab. Ja selle pärast peaksidwad ajalehed selle kohuse oma pääle wõtma, kui nad õiged rahwahariduse tõstjad tahawad olla. „Kirjandus,“ ütleb J. Runder, „iseäranis lõbukirjandus, on ilma kirjatööde seletamiseta nagu korraldamata aed. Sääal on küll palju lillefid ja wilja sees, aga waataja ei näe muud, kui seda, mis tema ees maas on, ehk mis tema pää kohal ripub. Ta wõtab sagedasti läheda halwa ohaka ehk usfitanud wilja, sest et ta pilk kaudgemal olewa häa juurde ei ulata.“

Aga mis peame lugema?

Kõige päält ajalehti. Missugusid nimelt, jäägu iga ühe oma otsustada. Ajalehti ei soowita ma mitte üksnes wanematele, waid ka noorematele. See on tingimata tarwilik, et neiud ja noored mehed ajakirjandust uuriwad, mitte üksnes uudishimu pärast, waid teaduse järele jänunewal hingel. Mitte ainult lõbu- ja kuulutustejagu ei pea nemad lugema, waid ka politika ringwaatust ja õpetlist osa. See laiendab inimese filmaringi. Politika ringwaatus ei ole ju muud midagi kui olewiku ajalugu.

Ma ei soovi ajalehelugemist ka mitte sellepärast, et lugejal seltskonnas enam jutuainet oleks, vaid ainult sellepärast, et lugemine hariduse täiendamise kõige parem abinõu on.

Noori inimesi, kes oma priiaja püha ja teistel päewadel hääd kirjatööd lugedes mööda saadavad, tuleb tuhat korda õnnelikuks kiita. Wedelemine ja sage lõbuparkades käimine ei ole veel kellelegi õnne ja edu toonud. Mida enam inimene loeb ja õpib, seda enam jõuab ta edasi, seda enam hakkab ta edasi püüdma, seda täielisemaks saab ta haridus.

Et noorematel inimestel lugemisevara valimise juures vähegi juhatusi oleks, panen siia mõne parema raamatu nime üles, mis ühesgi Eesti perekonnas ei tohiks puududa:

1. Kalewipoeg.
2. Dr. J. Hurt, Bildid isamaa sündinud asjust.
3. J. Kunder, Kalewipoeg.
4. Dr. J. Hurt, Wana kannel 1—5.
5. Eesti Üliõplaste album 1—3.
6. Dr. Hellat, Termiseõpetus 1—20.
7. Dr. Kreuzwald, Kodutohter.
8. J. Jung, Läti Hindriku Liiwimaa kroonika I—IV.
9. — Kodumaalt 1—9.
10. — Liiwimaa Wene walitsuse alla saamisest I—VI.
11. J. Rapp, Eesti ema.
12. J. Kurrik, Kolm suurt lugu.
13. A. Saal, Eesti laste ajalugu I. ja II.
14. — Põris ja prii I. ja I.
15. — Wambola.
16. — Silda.

17. — Nita.
18. R. G. Kallas, Perekonnaraamat.
19. — Nädala päifene.
20. — Lendam ja Immanuel.
21. — Kallim wara ilma pääl.
22. M. Lipp, Ristirahwa koduraamat I. ja II.
23. — Kodumaa kiriku ja hariduse ajalugu.
24. A. Mohrfeld, Kirikulugu.
25. A. Grenzstein, Elumaja ehe.
26. J. Pärn, Mõistlik majapidaja ja lastefaswataja.
27. J. Bergmann, Üleüldine ajalugu I. ja II.
28. J. Järm, Mehised mehed.
29. — Inimesesoo häätegiad.
30. — Ilm ja elu I.—IV.
31. Ed. Bornhöhe, Tasuja.
32. — Willu mõitlused.
33. — Würst Gabriel.
34. J. Jung, Öndsa Dr. Martin Luteruse elulugu.
35. Ed. Wilde, Mustad leegid.
36. — Sala sõdemed
37. — Kännud ja käbid.
38. — Rööwitud tiivad.
39. J. W. Jannseni Kirjad, kõik anded.
40. A. Ritzberg, Maimu.
41. — Punga-Mart ja Uba-Kaarel.
42. W. Reimann, Eesti kodu.
43. R. E. Sööt, Rõõm ja mure.
44. — Nasa öied I. ja II.
45. Dr. K. A. Hermann, Eesti keele õpetus.
46. G. Einer, Lühikene Eesti keele õpetus.
47. A. Rennit, Nurmelt ja niidult.
48. A. M. Saar, Tõeterad.
49. Joh. Liiv, Vari.
50. — Nõiatütar.
51. — Rümme lugu.

52. Helmi, Rohu lillekehed.
53. M. J. Eisen, Tähtsad mehed I—V.
54. J. Ederberg, Piibliteadus.
55. Elise Nun, Ribuwitsa dïed I. ja II.
56. Wäike Meelejahutaja.
57. M. Rampmann, Hoolas lüpsiline.
58. — Maaweise sooparandus.
59. J. Rappel, 10 laulu meestefoorile.
60. A. Läte, Kuus laulu ja Seitse laulu.

Pääle nende on Gesti kirjanduses weel palju raamatuid, mis sündsad ja ilusad on lugeda ja osta. Raamatu ruum ei luba aga kõiki siia üles tähendada. Seesugune seletamine on enam ajalehtede asi. Minu soow oleks aga, et rahwas tulise hoolega lugema hakkaks, see tõstaks meid esitiks kõrgemale hariduse astmele, teiseks oleks meil siis kirjanduse edenemist loota.

Gluteed kui unes käia

Meil ei kõlba kauemaks;

Lastel laulda!': äia, äia!

Meestel: „Minge elamaks!“

VI.

Kristlikust, wiisakast elust.

Tuhattfordne tuulehoogu
 Lööb meil elulaewakest,
 Wiletuse wihmahoogu
 Sadab murepilwedest.
 Häda sel, kes elumerel
 Sõuab usu ankruta;
 Häda sel, kes lihal, werel
 Annab waimu wangista.

M. Lipp.

Usulist kawa tahan siin ainult möödaminnes puudutada, sest ma loodan, et iga noor inimene leeris seda isegi põhjani on tundma õppinud. Ma loodan ka, et iga noore inimese südames kindel usk asub Jumala päale, kelle poole ta hädas ja õnnes oma silmad üles tõstab, kelle käest ta oma tööle õnnistust palub iga hommi ku, kellele ta aru annab oma talitustest iga õhtu. Ma soowin, et noored inimesed hoolega kirikus käiksid, mitte moodu ja selle pärast, et ennast näidata, teisi waadata, waid Jumalat palumas, tõsiselt Jumalat palumas.

Jumal ei falli mitte edewat mooduorjust ja ülemeelelist toredust, su waga meel ja südamest tulew palwe on, mis sind talle armjaks teewad.

Rui oled oma usku tunnistanud,
 Siis pea seda kinni surmani.
 Rui südamest ja seda ilmutanud.
 Ei kao ta siis jäält ka ialgi.
 Me usk on püha, puhas, selge, õige,
 Sest pea teda kalliks üle kõige!

Meie ajal on inimesi, kes usku enam miski ei pane, kes oma jõleduses ütlewad, et Sumalat ei olegi. Niisugune inimene ei ole väärt oma nime kandma ja peab end iga noor mees ja neiu temast eemale hoidma.

Tulgu wara, tulgu hilja,
Kuri külw toob kurja wilja.

Sumal ei lasse end mitte pilgata.

Mõned wanemad inimesed unustawad ära, mis nad nooremate wastu wõlgu on, unustawad ära, et nad kord on ise noored ja süüta olnud, ja räägiwad noorte inimeste juuresolekul asjade üle, mis kriisliku elu ja kumbe wastu käiwad. Paha nalja, kahemõttelisi sõnu ja juttusid päält kuulata, ei sünni noortel inimestel ialgi. Sarnasel korral katsugu nad, et eemale saawad. Jääb noormees ehk neiu sarnast kõnet päält kuulama, siis tunnistab ta selle läbi, et tal õrn tundmus ja haridus puuduwad. Oled sa aga sunnitud midagi päält kuulama, mis auusa kumbe ja wiisakuse wastu käib, siis tee, nagu ei kuulekski sa seda. Ja kui sinu otsust küsitakse, on kõige mõistlikum — wait olla. Kolme asja ja armasta: Südidust, lahkust ja tundlikku meelt. Kolme imesta: Suurt waimuandi, kestwust ja armast olekut. Kolme wiha: Toorust, kõrkust ja tänamata meelt. Kolme üle ole waimustatud: Iluduse, õiguse ja wabaduse üle. Kolme soowi enesele: Terwist, häid sõpru ja rahulolemist. Kolmest pea lugu: Südamlikust olekust, häast loomust ja rõõmust.

Kolme eest hoia: Laiskuse, lobisemise ja priiskamise eest. Kolme otsti: Häid raamatuid, häid sõpru ja kumblast lõbu. Kolme eest wõitle: Tõe, auu ja isamaa eest.

Kolmes saa kindlaks: Tões, hagaruses ja rahulolemises.
 Kolme katju ära võita: Ise-ennast, oma teelt ja oma isetalitust.

Kolme auusta: Usku, mõistust ja kindlat olekut.

VII.

Isamaa armastusest.

Kus Põhja lahe kohiseb,
 Ja kaldal ilu idaneb;
 Sääal on mu armas kodumaa,
 Mis kallim mul veel fullasta.

— — — — —
 Oh kallid, kaunis Põhjala!

M. Lipp.

Armastusest mõeldakse, räägitakse ja kirjutatakse meie ajal väga palju, aga arvamata palju tehakse jeda kas tühisel ja lobisewal, ehk kawalal, filmatirjalikul wiisil. Minul ei ole siin mõtetgi neist wigadest ja wiisidest rääkida, mis inimesesoo seltslikus elus armastuseasjus tihti ennast näitawad ja osalt ka päris võimule on tõusnud; mina tahtsin ainult armastuse ühest harust kõnelda, mis iga inimese rinnas peab elama, kes õige riigikodanik tahab olla, nimelt i s a m a a - a r m a s t u s e s t.

Alalugu jutustab meile tuhandeid lugusid, kuida lapsed oma wanemad, wanemad oma lapsed, wennad oma õed, peigmehed oma armsad mõrsjad on maha jätnud, kui kohus kutsus ja isamaad hädaoht ähwardas. Wälja wabale wõitlusewäljale tõttasiwad kõik isamaa eest, oma elu pandiks pannes, oma warandust ohwriks wiies. Glawa müüri ehi-

tasivad nad oma kehadeft waenlase ette, ja sellest müürist ei saanud waenlane muibu üle, kui wiimane etus kiwi, wiimane kaitsja wõideldes oli langenud. Nad surivad isamaa eest wõideldes, surivad sellepärast auusat surma, sest kes isamaa hää käekäigu eest wõideldes sureb, sellest wõib ka ütelda, et ta teda on armastanud.

Alalugu teatab meile ka, et meie esiwanemad oma isamaad palawasti on armastanud, teatab, kuida nad tema eest kui mehed on wõidelnud, wiimse weretilgani waprasti wõidelnud. Meie kallid kitsas kodumaa on paljude häwitawate sõdade tallermaaks olnud, ta on palju hädaohtusid tundma, palju wapraste sõjameeste werd oma sisse imema, palju wiletsust kannatama pidanud. Werelilled on ta põrmust tõusnud, lugemata pisarad ta pinda kastnud, armamata palju õhkamisi on siit taewa poole saadetud. Need õhkamised on üles tõusnud Igawese Isa trooni ette, Kes siis ka oma rõhutatud rahwa pääle wõttis halastada. Ta saatis meile päästjaks wägewa Kotka, talle tiivad Läänemereft Waiķemere rannani ulatawad, ta saatis meile päästja, kelle warju ja kaitje all meie rahus wõime elada. Kui suur peab meie tänu olema selle eest, kui suur meie rõõm, et kallid kodumaa jälle rahupäiwi saab maitsta, kui palaw meie armastus selle meie fuure isamaa wastu! Kes meie rahwa keskelt elab, teab seda.

Gestlased olivad pifa pärispõlwe pimeduse ajal kõige asja wastu tuimaks jäänud, olivad nagu fergesse unesse uinunud, jäänud saatis Jumal meile ühe mehe, kes kui miffionär põlises laanes Gesti waimule wabaduse teed pidi tegema ja radasid raiuma, meie rinnus isamaa-armas-

tust jälle lõffele puhuma. See mees oli õnnis Kreuzwald. Pea aegu üksi pidi ta oma armastuse tööd tegema ja kurvas-tusega hüüdma:

„Üksinda lindu laulan ma lusti,
Rufun üksi, kurba tägu!“

Kreuzwald oli läbi ja läbi Gesti laulif, ta oli kui kehaks saanud Gesti rahvuslik mõte. Seda õpime ta töödest, iseäranis „Kalewipojast“ tundma. Kalewipojaga on Kreuzwald Gesti rahwale tema endist prii põlwe, tema isamaa-armastust, tema elu ja ilu, tema waimu ja ihulikku wara näidata püüdnud. Tema on jääl ühendust fujutanud, mis iga edenemise elujuur on. Selles laulus lehwib fitfendamata priius, ning lõbusa laulu läbi pidi ka meie praegune rahwas tundma õppima, mis see priius õieti on. Kreuzwald on oma Kalewipoja lauluga Gesti rahwuse ise-tundmisele põhja pannud.

Weel enam õhutas rahwast isamaa-armastusele unustamata isa Jannsen, wana „postipapa.“ Tema isamaa-laulud tunnistawad, et nad soojast, isamaa-armastusest täidetud südamest on tulnud, südamest, kes laulda tahtis ja teadis, kellele tarwis laulda ja keda tarwis oli laulma õpetada. Misjuguse waimustusega tema laulusid lauldaske, ja kui laialt nad tuntud on, ei pruugi ma siin seletada. Waewalt saab küll kedagi eestlast leida olema, kes Jannsen'i „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,“ „Nüüd üles, Wene alamad,“ „Gesti wennad, laulgem rõõmsast“ jne ei tunneks!

Jannsen'iga ühtlasi lendas meie koplisse unustamata Emajõe õõpik Jannsen'i tütar Roidula. Rõik tema laulud on nii täis südantliigutawat isamaa-armastust, täis

jüdamest tulewat jüdamesse minewat waimustust, et jeda otse imeks peab panema. Sääal on näha, on sõnadeks saanud, kui väga eestlane oma isamaad kalliks peab. See säde, mis need kolm kangelast sel korral Eesti põue pistiwad, on nüüd lausa leegis lõkendama hakanud. Armastus kitsa kodu- ja laia isamaa wastu on paisunud, on igasge Eesti jüdamesse aset wõtnud, nagu need äratuselaulud rahwauludeks on saanud.

Rahwaste tugewus, nende terwe eluwõim ja nende wäärtus kawa, kawa elada, ei tule mitte just seaduste häädujest, waid sellest, kuida ja kui terwed ja tublid rahwa üffikud liifmed hinge, waimu ja ihu poolt on, kui terweks ja tubliks nad endid hoiawad ja teewad oma enesewalitsemise, oma kaine tahtmise, oma isamaa-armastuse, oma auusa meele ja mehise töö läbi. Kõige paremaks walitsuseks peab Saksa luuletaja Göthe'ga ikka jeda walitsust pidama, kes oma alamaid õpetab ennast ise kõige paremini walitjema. Palju, väga palju, ehk ütleme: kõik ja kõik tuleb sellest, kuida rahwa üffikud liifmed ennast ise walitsewad, mis nad enestest teewad, kui madalasge nad ennast rufuwad, ehk kui kaunile forrale nad ennast ihu ja hinge asjus tõsta oskawad. Rahwas närisib, nõrkeb ja sureb jeda kindlamalt ja rutemalt, mida enam ta üffikud liifmed karskufeta nurjatule elule, laiskufele, puhtuse ja pühaduse põlgamisele langewad, ja mida enam nad wennalikust ühest meelest lahkuwad ja isekeskes riidu peawad.

Alga rahwad tõusewad, saawad eneste käekäigus ja õnnes jeda kaugemale ja eneste elus ja olus jeda tugewamaks, mida enam nende üffikute liifmete rinnas isamaa-

armastust, auusat, mehist meelt, usinust, hagarust ja töö-armastust on ja mida enam nad taines, puhtas meeles auustawad jumalikka seadusi, mõistuse ja looduse ettekirjutamist. Et aga rahwaste ühifikud liikmed nendes asjades kaugemale saakswad, jelleks on neile tarwis häd ja mõistlikku kaswatamist, mis vähemalt nii wara peab algama, kui Jumala looduses hingata ja esimest korda ema rinda maitsta võibakse.

Kelle südan ei tõsta mitte rõõmus tundmus, kui ta kaua aja tagant jälle kodupinnale astub, kus ta kätti kii-
 tunud, kus ta hella ema rinnal piima joonud! Kiwine peaks
 see süda olema, kes seda mitte ei tunneks! Temasse ei ole
 mitte isamaa-armastuse tugewat taimet kaswama pandud,
 ta ei tea mitte, et

„Omal maal õitseb õnn,
 Rodu kaswab kasu parem.
 Rodu tundwad õuekoerad,
 Tuleb tuttav teretama,
 Sugulane soowimaie,
 Paistab lahkest päikene,
 Paistwad taewatähed.“

„Kalewipoeg.“

Meie mõime rõõmsad olla, et niisuguseid südameid wähe
 leida on. Isamaa-armastus on tuli, mis süütab. Ta peab
 sügawas südame põhjas elama. Meie ei pea isamaa ja
 wendade armastust mitte suuga, waid tegudega üles näi-
 tama. Meie peame tööd tegema, tõe-meelega tööd tegema,
 ei pea mitte edewust ega tühja tuult sõnadega tallama.

„Oled ja wõitlemas, siis taple wainumõõgaga, ja ära tee mitte liha oma käsiwarreks, mis pea otsasti mädaneb.“

„Tahad isamaad ja suhu wõtta,
Boeg, siis oma huuled pühitse!
Tahad rahwa eest ja minna sõtta,
Mine, armas laps, kuid enne tõtta:
Oma püüd ja hüüd ja puhtaks tee!“

U. Grenzstein.

Rui tahame õiget isamaa-armastust üles näidata, siis peame ka kõigist asjust, mis meie isamaal sünnib, südamega osa wõtma. Nii mõnigi meie armas soow ja lootus on enneaegu kalmule kantud, nii mõnigi kaunis ettevõtte ühenduse puudusel luhta läinud.

Mispärast?

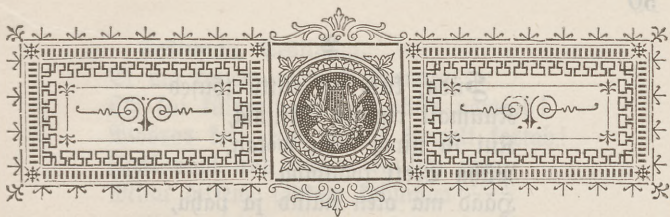
Asja eestwõtjad on ära unustanud, et ainult ühendus tugewaks teeb. Omapäru ja tühi jonnimine on nii mõnegi meie ettevõtte mulda ajanud. Oh, millal paraneb see asi? Millal lõpeb riid ja jonn? Mispärast peab kuri kadeduse-uis kõigi meie ilusamate taimede juured alt lahti õõnestama? Kus wiibib isamaa-armastus, mis walmis on aitamata, walmis ennast ohwerdama, elu pandiks pannes, warandust ohwriks wiies? Oh kadugu kõik kadetus, wajugu kõik waenlus! Eesti rahwas, tunne ära ja pea lugu oma isamaalistest ettevõtetest, armasta oma isamaad, oma kallist, kaunist Põhjalat! Armasta teda südamest ja püüa püsimata edasi walguise ja hariduse poole, nii et ja Roidulaga ühes wõid hüüda:

Mu isamaa on minu arm,
Kel südant andnud ma;

Sull' laulan ma, mu ülem õnn,
 Mu õitsew Gestimaa!
 Su walu südames mul keeb,
 Su õnn ja rõõm mind rõõmsaks teeb,
 Mu isamaa!

Mu isamaa on minu arm,
 Ei teda jäta ma,
 Ja peaks jada surma ma
 Ta pärast surema!
 Ras laimab wõõra fadetus,
 Sa siiski elad südames,
 Mu isamaa!

Mu isamaa on minu arm!
 Kui tahan puhata,
 Su riippe heidan unele,
 Mu püha Gestimaa!
 Su linnud und mull' laulawad,
 Su põrmust lilled õitsewad,
 Mu isamaa!

Lauluks saanud tundmused.

I. Isamaale iluks.

Isamaa mul seisab põues peidus,
Isamaa mu ülem warandus!
Koidula.

I.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
Kui kaunis oled sa!
Ei leia mina ial tääl
See suure, laia ilma pääl,
Mis mul nii armas oleks ka
Kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitand
Ja üles kasvatand;
Sind tänan mina alati
Ja jään sull' truuks surmani!
Mul kõige armsam oled sa,
Mu kallis isamaa!

Su üle Jumal walwagu,
Mu armas isamaa!
Ta olgu sinu kaitseja
Ja wõtku rohkest' õnnista,
Mis ial ette wõtab sa,
Mu kallis isamaa!

J. W. Jannsen.

2.

Süda, kuis nii ruttu tõused
 Ruumalt rinnus tufsuma,
 Rui su nime suhu wõtan,
 Püha Gesti kodumaa!
 Hääd ma olen näind ja paha,
 Mõnda jõudsin kannata,
 Mõnda elus jätta maha, —
 Sind ei ial unusta!

Sinu rinnal olen hingand,
 Rui ma waewalt astusin;
 Sinu õhku olen joonud,
 Rui ma rõõmust hõiskasin;
 Minu pisaraid ja nägid,
 Minu muret kuulsid ja . . .
 Gestimaa, mu tööd, mu laulu —
 Sull' neid tulin rääkima!

Oh ei jõua ial öelda
 Ma, kuis täidad südame!
 Sinu põue tahan heita
 Kord ka wiimjel' unele.
 Oma kombel kinni kata
 Lapse tufswat rinda sa:
 Gesti muld ja Gesti süda —
 Res neid jõuaks lahuta!

L. Roitula.

3.

Gestimaa, Gestimaa,
 Res mind wõtnud üles kaswata'!
 Gesti leib, mul üksi magus maitseb,
 Gesti piir, mind ikka kindlast' kaitseb . . .
 Tänu Ssale, et tereta'
 Wõin sind jälle, talis kodumaa!

Cestimaa, Cestimaa,
 Ei ma kauem mõinud kannata'!
 Oh kui külmalt mõõras päife paistab!
 Mõõras keel, kuis ta nii kaugele kostab!
 Igal pool sind nägin, kuulsin ma,
 Minu õitsen, lehtaw kodumaa!

Cestimaa, Cestimaa —
 Ei su häält mõind ial unusta';
 Mõõraid laulikuid ma kuulsin palju —
 Wanemuise laste kandleilaulu
 Keegi tundnud — sääl siis hüüdsin ma:
 „Rõju jälle tahan rännata!“

Cestimaa, Cestimaa —
 Sidet nad mul tegid siidiga:
 Laula, meelitas mind mõõras neiu,
 Ja ma laulsin: „Cesti pruut ja peiu,
 Neid ma üksi tahan ülenä',
 Minu armu varjab kodumaa!“

Cestimaa, Cestimaa —
 Jälle nüüd su piiri nägin ma!
 Ja kui nuttes süüd su mullal' annan,
 Rõrgesse käed taewa poole tõstan:
 „Ei suft ial enam lahku ma,
 Kodumaa, mu püha Cestimaa!“

L. Koidula.

4.

Cesti wennad, laulgem rõõmsast',
 Riitkem oma isamaad!
 Tuhad suuga hüüdkem wahwast',
 Et kõik rahwas kuulewad:
 Cesti maad ja Cesti rahwast
 Meie süda armastab;
 Aitku Jumal kõrgest taewast
 Meie kallist isamaad!

Gesti metsjad kohisegu
 Gesti meeste laulu ees;
 Gesti pojad meestest kuulgu,
 Öppigu ju nooruses
 Gesti isamaale laulma,
 Kes meid kõiki sünnitand,
 Seda maad ja paika kiitma,
 Mis meid üles kasvatan.

Igal pool, kus Gesti rahvas
 Olavad, jääb kuulda,se,
 Et neil isamaa ka armas,
 Temal' kiitust laulda,se.
 Gesti meel ja Gesti jüda,
 Gesti laulud meie juus:
 See on armas kõigil kuulda,
 Wana küll ja ikka uus.

Tere, isamaa ja laulud,
 Gesti wennad hulgani!
 Hoidke kobe omad sammud,
 Jääge truuks surmani!
 Löögem kätt ja olgem rõõmsad,
 Gestimaa on kallis maa.
 Meie laulud olgu kuulsad,
 Kuulus meie isamaa.

J. W. Jannsen.

5.

Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt
 Käib Läänemere rannale,
 Ja Munamäe metsalt, murult
 Käib lahke Soome lahele?
 See on see maa, kus minul häll
 Rord kiikus ja mu isabel.
 Seft laulgem nüüd ja ikka ka:
 See ilus maa on minu kodumaa!

Siin teretawad metsaladwad
 Nii lahkest järwi, rohumaid;
 Siin taewa wihmal oras wõsub,
 Ja päike paistab wiljapäid.
 See on see maa jne.

Siin kaswab Gesti meeste sugu
 Ja sammub wabadusele;
 Siin kaswab priskelt Gesti neiu
 Ja sirgub Gesti mehele.
 See on see maa jne.

Siin tõstab rahwas põllurammu
 Ja matab endist wiletjust;
 Siin püüab rahwas waimuwalgust,
 Ja wõidab wõimsalt wiletjust,
 Oh töotagem südamest
 Me mehed olla igawest'!
 Ja laulgem nüüd ja lõpmata,
 Sa kogu, kaswa, kallid kodumaa!

Dr. M. Weste.

6.

Kus Põhja lahe kohiseb;
 Ja kaldal ilu idaneb,
 Sääal on mu armas kodumaa,
 Mis kallim mul veel kullasta.

Sääal org on armjas orases
 Ja lehtpuud lehkwaiss õilmetes,
 Sääal olin nagu laululind,
 Kui õnnes tufjus õnnis rind.

Ja kui mu wiisi wilises,
 Mull' kallim kohe lähenes;
 Kuid siiski armu sadamas
 Meid kodust walu lahutas.

Eht kuldne koht küll kaugella,
 Kuft lahkusin ma nutuga.
 Ruid siisgi sinna jõuab meel
 Mul waimus paleuse teel.

Ja peaksin ma ilmaagi
 Weel sinna jõudma tagasi,
 Siis laulaksin ma rõõmuga;
 Oh kallid, kaunis Põhjala!

M. Villenupp.

7.

Gesti pojad, edasi
 Nistkem oma radasi!
 Laulgem rõõmu Loojale,
 Pidupäewa toojale!
 Lipumees
 Rongi ees
 Lehwitagu lippu käes!
 Sauldes rõõmuradasi,
 Gestipojad, edasi!

E. R. Linnutaja.

8.

Gestimaa, mu isamaa,
 Kuis nii armas oled sa!
 Murrawad ka tormid, tuuled
 Sinu wiimsed tammepuud,
 Siisgi hüüdwad minu huuled:
 „Gestimaa sul' annan suud!“

Gesti waprak wanemad
 Waimuwallast waatawad;
 Pääs neil paistwad pärllitroonid,
 Wõidulaulud nendel suus,
 Rojas kuninglikud troonid,
 Kuldsed kandleid palmipuus,

Gestimaa su mehe meel
 Pole mitte furnud weel!
 Peab surm ka rohkei lõikust
 Suure sõjakäraga,
 Truuks jääme isamaale
 Wiimse weretilgani!

Fr. Kuhlbars.

9.

Kuis täib sul kuldne päike,
 Mu armas isamaa;
 Kes muistse õnne läike
 Sul süütas färama?

Ta tõuseb Taarakojas
 Küll end'se iluga,
 Näeb aga sinu majas
 Kõik kurtse puhkama;

Oh, et üks taewawägi
 Sind wõtaks ärata',
 Küll siis su õnnemägi,
 Läeks uuest' färama!

H. Reinwald.

10.

Isamaa, kuis täidad sina,
 Kui su nime hüüan mina,
 Waimu elutulega!
 Keelepaelad lahti saamad,
 Kõiki üles äratawad
 Sinu kiitust kuulama.

Rasket rada oled käinud,
 Palju waewapäewi näinud
 Jhu, waimu poolest ja:
 Urka, armastatud, üles,
 Ara wiibi unesüles —
 Haffa uuest' õitsema!

Wõtku ühtlus waimud kõita,
 Armastuses ühte heita,
 Andku elu unistel'!
 Tugewaid meil olgu palju,
 Ja kui liikumata kalju
 Seisku tormis nende meel!

Sind, mu armas Gesti rada,
 Tahan käia, armastada
 Surmani ma igal a'al.
 Laul, ja kõla, priius, ela!
 Onne andes ikka ela
 Meie kallil isamaal!

Kui ka kannad wiletsusi,
 Mitmest põlgtud, pahandusi,
 Minu wäike isamaa:
 Looda: ajad paranewad,
 Waluwermed terweks teewad —
 Jumal sind ei unusta!

Dr. R. A. Hermann.

11.

Isamaa,
 Sinuga
 Könnin mina rõõmurada,
 Kui ka wiletsusi sada!

Isamaa,
 Sinuta
 Kadunud mul auu ja ilu,
 Ja mu päife külm ja wilu.

Isamaa,
 Rõõmuga
 Rõnnin sinu kõrgel pinnal,
 Uinun sinu rikkal rinnal.

Isamaa,
 Rahuga
 Lähen sinu kuingastele
 Igawesel' hingusele.

X 3 137 ein.

12.

Miks wõrgutada walepaelu
 Sa andsid ennast, Gestimaa!
 Ta kaswatand sull' firstumaelu
 Su ärkand waimueluga.
 Ta salaseeme wõttis wõimu
 Ja wõsus wiimaks walgele,
 Ta katki lõikas elulõimu,
 Sind saatis hädas hābisje.

See oli sinu suurem wiga,
 Et unustasid Jumala.
 Ei ühel rahwal pikka iga,
 Kes elab ilma Temata.
 Kas ehitus wõib korda minna,
 Kui tema pole töödega?
 Kas kaitseb teegi kindlat linna,
 Kui ta ei wõta warjata?

Gesti hiiia uuel wõimul tööle
 Sa oma poegi, Gestimaa!
 Ja pane waimumööd su wööle,
 Et wale find ei wõrguta!
 Et kindlad oleksid su koad,
 Et kangel kõlaks hiiubja hääle,
 Et seisaksid su wahwad pojad
 Kui wahimehed müüri pääl!

Helmi.

13.

Taaralaste targad pojad,
 Gesti waprak wennaaksed:
 Ghitage rahukojad
 Enda kaskel ülesse.

Üksmeel astub wõimsal sammul:
 Gesti elu edeneb,
 Wili kaswab, loffab rammul,
 Tulewik teid õnnistab.

Waenu minu furnab jõudu,
 Teiste ees teid naeruks teeb;
 Kannab elupõllul põudu,
 Ritub õilmed ilusad. —

Taaralaste targad pojad,
 Gesti waprak wennaaksed,
 Ghitage rahukojad
 Enda kaskel ülesse!

Anna Haawa.

14.

Kui kuuled oma kangelastest,
 Su esiwanematest rääkima;
 Kui kanarpikust, koidukastest
 Sull' laululaene kipub ferkima:
 Siis wõitakse find Gesti waimuga!

Ja kui sa kuuled metsakoha
 Ning Emajõe laened langema;
 Rui kuuled põllul wiljakaha,
 Näed Soomemere wahtu lendama:
 Siis mõitakse sind Cesti waimuga!

Rui kuuled pilwis Rõue hääle
 Ja näed wälgu jäljed põlema,
 Ning kalju lõhkeb kalju pääle,
 Ja laene tõttab pilwist tulema:
 Siis mõitakse sind Cesti waimuga!

Rui kuuled Cesti meeste sõnu,
 Kes moorusest ja tõest räägiwad;
 Rui Cesti ema sulle laulab mõnu,
 Sull' Cesti piiga pale punetab:
 Siis mõitakse sind Cesti waimuga!

Ja kui sa Wene Kotka kätte
 Su sugurahwa õnne usaldad,
 Ning warjuks astud wäetil' ette
 Ja iga hinge eesi sa palwet teed:
 Siis mõitakse sind Cesti waimuga!

Rui jääd sa kindlaks kodu soole,
 Su waenlasele annad andeks süüd;
 Rui waatad wagalt taewa poole,
 Ning tunned ka, kui püha Cesti püüd:
 Siis mõitakse sind Cesti waimuga;

J. Runder.

II.

Emakeelele kiituseks.

Mu Gesti wainub, jões
Ja minu emakeel,
Teid kõrgets kiita tahan
Ma surmatunnil weel!
Roidula.

1.

makeel, su kaunis kõla
Heljub minu südame,
Tungib jumalikul wõimul
Minu põue põhjasse.

Sul on wõim: nii leinalugu
Kui ka hõiskaw õnnehääl,
Mõtted õrnad, tormilised —
Kõik täis elu sinu wäel.

Rahetsen, et kaua oli
Tundmata su ilu mull'.
Et sa harimata, waene,
Kuulsin eluhommikul.

Wihkamist ja waenu waljut
Töötati mulle ka,
Kui sind kallimats ma teeltest
Julgeksin tõrd pidada.

Pean sind kalliks. — Kaswa! Kaswa!
Ei ja ole õitsmas weel;
Talw sul oli pikk ja wali,
Minu armas emakeel!

Küll sind Gesti pojad, tütreid
Wõtwad kaitsta, kaswata'.
Tulewikus teiste hulgas
Saad siis auuga heljuma.

Näitma jaad, et Gestis südant,
 Gestis waimu olemas,
 Et on püha rahmustuli
 Gesti põues põlemas. Anna Haawa.

2.

Mu helde emakeel, kui awad
 Mull' oma salakambri wärawad,
 Kus warandused walendawad
 Ja nagu kallid kiwid särawad,
 Et rikkus filmi ju wõib pimesta'
 Ring hing ei jõua küllalt imesta':

Siis mõistan ma, miks muinaslugu
 Su kuulsuseks nii kõrget kiitust lõi,
 Et esiwanemate sugu
 Sind taewa Isalt kingituseks tõi.
 Sest sääl, kus ilm on iluta ja must,
 Ei sündida wõi säärast kenadust.

Ja kui mult saatus kadepuses
 Kõik, mis mul armas, wõtab riisjuda,
 Kui kurtwad mõtted muretsufes,
 Et kallimad kõik pidin kaotama,
 Siis trööstib mind: üks wara jäi mul weel,
 Mu ilus, rikas, helde emakeel!

Ja kui ka sinu warandused
 Mind rikkaks ilma ees ei tunnista,
 Sa süisgi minu igatsufes
 Wõid õnne tuues ära täita ka,
 Kui tõstad imeilul oma häält
 Ja kõlad lauluna mu kandle päält.

G. E. Luiga.

3.

Sest a'ast, kui elukäigul
 Ma noorelt fobunt läind,
 On mitmed feelemurded
 Mul üle huulte käind.

Mu emakeel, mis kätkest
 Ma olin pärinud,
 Ei läind mul ial meelest,
 Ei saanud unustud.

Kui hiljem kuulsad mehed
 Mind sõbraks nimetand,
 Rätt andes fõrges paigas
 Mind lahkest teretand;

Siis igatsus mind ajas,
 Et wõõrais mägedes,
 Ja waike metsa warjus
 Ja kauni oru sees:

Ma pidin laulu looma,
 Kuft hiiüdis Cesti hää, l
 Mis mõnda südant wõitnud,
 Ja mitmel keele pääl.

Küll läikis rõõm mu palgel
 Ja ilu südames,
 Kui kaugelt nime kiitus
 Mul helkis fõrwades.

Kui nõnda kaugelt tulles
 Ma koju tõttasin
 Ja kohast läksin mööda,
 Kus üles kaswasin;

Ja wiimselt mäekingult,
 Kuft üle wiis mind tee,

Ma uhkelt alla waatsin
 Wait warju orusse;

Siis ütlesin ma rõõmsast':
 Oh, õnn, ma tänan sind!
 Ma wäike läksin wälja —
 Sa tõstnud suureks mind!

Dr. Fr. R. Kreuzwald.

4.

Sind surmani küll tahan
 Ma kalliks pidada,
 Mu õitsew Gesti rada,
 Mu lehtaw kodumaa!
 Mu Gesti wainud, jõed,
 Ja minu emakeel,
 Teid kõrgets kiita tahan
 Ma surmatunnil weel!

Ruis, maa, nii hellast' kannad
 Su lapsi käte pääl,
 Neil annad leiba, katet
 Ja wiimast aset weel!
 Tõest, armsam on mul hing'da
 Su põues, Maarjamaa,
 Rui wõõral piiril õnnes
 Ja auus elada!

Ruis on ju pojad wagad,
 Nii waprad, tugewad,
 Su tütreid nagu lilled
 Nad õitswad, nägusad!
 Ja sinu tuul ja päike
 Sind õitsel hoiawad,
 Ja kõrge kotta tiiwad —
 Ruis hellast' kannawad!

Ja tihti süisgi leian
 Su filmis pisarad!
 Mu Gestimaa, oh looda,
 Küll ajad muudavad!
 Meil tulewased tunnid
 Weel toowad finnitust!
 Kõi kindlast! Pää kõrges!
 Neg annab arutust! L. Roidula.

5.

Ma palun kõigest südamest
 Sind, armuline Jä:
 Mu elul oma heldusest
 Weel jätku juurde liia,
 Et täide läeks mu igatsus,
 Ja filmad aega näewad,
 Kus Gestis õitseb ühendus
 Ja möödas murepäewad.

Kui aga rahwal fest on süüüd,
 Et kaua ifet kandnud,
 Ja lahutamal' tüülil' nüüd
 Weel ikka aset andnud;
 Ja kui ta oma surmaga
 Peaks maksma selle wõla,
 Et ilmast ära kaduma
 Peaks Gesti keele kõla:

Siis, armu Jäsfand, halasta,
 Sa minu waeje pääle,
 Mu ainust palwet kuule ja,
 Mu wiimse palwe hääle:
 Siit ilmast kutsu enne mind,
 Et film ei näeks jeda,
 Mis mõttel juba tahab rind
 Mul walus lõhkeneda! G. E. Luiga.

III.

Armastusele auuks.

Sa püha tuli taewatelgist,
 Arm, põle, põle südamel:
 Tee heledaks meil oma helgist
 Kõik elutunnid iganes!

J. Bergmann.

1.

Suis wõib waitida see süda,
 Milles elab kewade,
 Milles särafilma waade
 Aratab kõik elule!

Waata, kuida mets ja wäli
 Haljendab kui lillemöö!
 Kuula, kuida ööpik hüüab
 Terwe kewadese öö!

Selle rinna sees ka ööpik,
 Kewadene iluilm,
 Reda öielises eas
 Teretab weel neiufilm.

Ja ta hõiskab, ja ta hüüab
 Tundmused siis ilmasse,
 Laulab heka tänulaulu
 Särafilma neiuks.

R. E. Sööt.

2.

Kus armastus armastust leidnud
 Ja süda südame,
 Sääl öied on hinge end heitnud,
 Hing elab armule.

Sääl naeratab ilulla elu,
 Önn öitseb öiena;
 Sääl otšas kõik wiletsus, walu,
 Kõik kurbtus korraga.

P. Grünfeldt.

3.

Kui tähefene taewa piiril,
 Mis paistab alla kullakiiril,
 Nii oled sa mu eluteel
 Üks hiilgaw täht — ja enam weel.

Kui lillefene pööša süles,
 Mis armsaid õisi ajab üles,
 Nii oled sa mu eluteel
 Üks kaunis õis — ja enam weel.

Sest kaugele jääb tähe sära,
 Ja lillefene närtšib ära,
 Kuid sinu heil ja ustaw rind
 Ei jäta ial, ial mind.

G. E. Luiga.

4.

Ära küsi, emafene,
 Kullakupu eidefene,
 Miks mul pisar sagest' palgel,
 Mknast waatan ehawalgel;
 Ei tea isegi. —

Ära küsi, emafene,
 Kullakupu eidefene!
 Hiilgab täht sääl taewawõlwil,
 Salasunnil langen põlwil' —
 Palwetan wist siis. —

Ära küsi, emakene,
 Kullakupu eidekene!
 Önnista mind, ema, ema:
 Minu valgus, önn on tema, —
 Täht sääl üleval. — Anna Haawa.

5.

Ilm ilus ja waike on järwe pind,
 Paat liigub nii tase, nii tase; —
 Nii tase kui tuksub rahulik rind,
 Kel tundmata tormide kisa.

Weepeeglistse pilgub pilwedest kuu
 Ja tähed on tumedalt näha,
 Ring kaldal, sääl laulab üks neiu suu,
 Ja männiku taga näis eha.

Me istume paadi sees hulgana;
 Rõõm kõitidel hinges asub,
 Ja mõnestigi filmast pool salaja
 Pilt pilkusi õndsasti tasub . . .

Kuid mina — suu naeratab minulgi ka,
 Teen nalja, a'an teistega juttu, —
 Nii pean! — Ei ükski siis märgata saa,
 Kuis warjab film wägisi nuttu.

Ei ükski näe, kuis salaja sääl
 Ma lillesid kimbuks köidan,
 Kaks sõnakest kirjutan kaarti pääl
 Ja ühestkoos laentesse heidan.

Mul palaw, ma wäsin — wist sõudmisest?
 Kuis puhata tahaksin wähe . . .
 Silm mõõdab mõttes wee sügawust,
 Kuis põhjas kõik waike ja jae! . . .

A. Rennit.

6.

Arm paistab, särab südames
 Kui päike üdupilvedes,
 Ja tema piisad võimad ka
 Kõik hingemaasid niisuta'.

Ta süisgi sagest' wälku lööb
 Ja õnneõisi ära sööb,
 Et süda kurdab kurwaste:
 Arm õnnetuseks ilmale!

Oh süda, ära kaeba ja,
 Kui wõitled armuwaluga:
 Ka walu magus, magus õnn
 Su elurajal ikka on!

Las' paista armupäifene
 Maailma elu uduist,
 Sest ilm on ilma armuta
 Üks kole koht ja pime maa.

P. Liebus.

7.

Üks paigake siin ilmas on,
 Kus warjul truudus, arm ja õnn;
 Kõik, mis nii harw siin ilma pääl,
 On peljupaika leidnud sääl.

Kas ema südant tunned sa?
 Nii õrn, nii kindel! Miuutmata
 Ta sinu rõõmust rõõmu näeb,
 Su õnnetusest osa saab!

Kui inimeste liikumat
 Muu, kiitust, sõprust tunda saad,
 Kui kõik sind põlgwad, wihtawad,
 Kui üf ja arm just langewad —

Siis emasüda ilmsiks läab;
 Siis weel üks paik sul üle jääb,
 Kus nutta julged igal a'al:
 Truu, kindla ema rinna na'al!

Mõnd kallist süda kaotsin,
 Mis järel nuttes leinasin,
 Neg andis teist mul tagasi:
 Ei ema südant ialgi!

L. Roidula.

8.

Ma laulan armust õndsamast
 Ja armuõnnest ilusast,
 Ma laulan kuldsest truudusest,
 Ma laulan kõigest südamest:

Kuid sõnad kõik on sõnata,
 Ei ial ütelda wist ja,
 Kui üliõnnis olen nüüd --
 Ja see, mu arm, on sinu süüd!

Anna Haawa.

IV. Glutarkus.

Spi elust enesest,
 Ta on tõsi igawest'.

1.

A. Grenzstein.

Kas tunned, Gesti fugu,
 Et kantud kalmule
 Su lootus luuleline,
 Su kena kewade?

„Neg arutust saab andma“,
 Kord laulis Roidula.
 Ta nägi luulewõimul
 Sind kauniks kaswama.

Ta valmis lillepärja
Sull' hellal armukäel.
Kas täitsid laulja lootust
Ra armastuse wäel?

Aeg arutust on andnud;
Mis tume, selgub nüüd. —
Oh, aga oma õlal
Sa kannad rasket jüüd.

Sa ehitasid koja
Nii kauni, fullase:
Oh, aga alust panid
Sa liiwa põhjale.

Sa unustasid seda,
Kes kõrgem kaitseja:
Su oma süü, see saatis
Su koda tõikuma.

Kui tõusis tuulehoogu,
Wihm woolas rängaste:
Siis langes sinu koda
Ja suur ta lang'mine.

* * *

Ju maikib maru wõimus,
Silm suudab seleta?
Kas wajud wäsimuses
Nüüd uuesti' uinuma?

Mu Cesti rahwa sugu,
Pääd üles tõsta sa!
Silm waatku taewa poole:
Uut koda alusta!

Sa raja kindlal' taljul'
Kõik ehituse töö;

Ei jeda woolas wesi,
Ei tuul siis maha löö.

Su Jumal on see kalju,
Mis seisab kindlaste,
Mis kannab kangel wõimul
Su koja aluse.

Rui wõtad sellel kaljul
Sa koda ehita',
Siis aeg saab aru andma
Sull' kõige kaunima.

Selmi.

2.

Kas sul walu südamas,
Kas õnn hinge sees:
Ara jeda iganes
Näita ilma ees.

On sul kurbtust, siis sind ilm
Haawab pilgates,
On sul õnn, siis kade film
Waatab wiha sees.

Sest siis lufus oma rind
Ilma ees ja pea:
Täidab õnn ehk mure sind,
Et ei tema tea.

G. C. Luiga.

3.

Wennakesed, Cesti ema pojad,
Andkem käed teine teisele,
Chitagem ühendusekojad,
Seadkem rahulipud ülesse!

Ei see lä'e, kui weli wihtab wenda,
 Waenumõõga tõmbab tupesta:
 Siis ta häwitab ju iseenda,
 Sunnib sugulase surema.

Wennad, kuulge! Meie talu rajal,
 Wähe maad mu isa warikust,
 Seisnud tore talu wanal ajal,
 Milles rohkest' olnud warandust.

Sellel talul olnud täied salwed,
 Täied küünid, — kuhjad heinamaal;
 Puudufeta mööda läinud talwed,
 Häda pole tuntud milgi a'al.

Kui jääb aga isa ära furi,
 Njus tüli — taplus talusse:
 Weli oli wenna wastu furi,
 Tahtis walitsusta omale.

Tüüis läksid mööda kuud ja päewad,
 Lepitust ei olnud lootagi;
 Tööd ja tallitused kõrwal' jäiwad,
 Kusja wihas waemus elati. — —

Nüüd on wennad wälja läinud talust,
 Talu ise ka ju kadunud;
 Minult aherwars weel paistab salust,
 Nagu ahwardajaks jäetud.

Wahel nähtakse jälle lahket lindu
 Ujet wõtawat aherwarre pääl,
 Aga kurbtus rõhub tema rindu,
 Hale, kaebaw hellakehe hää.

Talu põldgi seisab harimata,
 Mitmel wiisil ära jaotud:
 Osalt mõisale kui karjarada,
 Osalt metsaks, söödiks muutunud. —

Waatke sõbrad, nõnda oli lugu
 Waenuliste wende taluga,
 Nõnda kadus nende selts ja sugu,
 Et ei midagi neist kuulda saa.

Nõnda tõesti terwe rahwas kaob,
 Kui ta pojad end ei ühenda,
 Nõnda unustusesse ford waob
 Koik, mis enne hõiskas õnnella.

Sellep, wennad, Gesti ema pojad,
 Andkem käed teine teisele,
 Chitagem ühenduse fojad,
 Seadkem rahulipud ülesse!

Ei see lä'e, kui weli wihtab wenda,
 Waenumõõga tõmbab tupesta:
 Siis ta häwitab ju ijeenda,
 Sunnib sugulase surema. R. E. Sööt.

4.

Kesse kaewab teisel' augu,
 Saab ford ise surmapaugu:
 Laimawate keelte kudu
 Kaob nagu ööne udu.

Wale waob waikfält wette,
 Tõde tõuseb walge ette;
 Kelle hinges asub kõrkus,
 Sipleb ise kurja mõrkus. P. Grünfel dt.

5.

Mis on see ilma elu siin?
 Ta hiilgaw wiletjus ja piin;
 Ta hädaohu hallikas,
 Kus walu walul woolamas.

Ta piksepilmist kaetud öö,
 Kus sõrdlemata waew ja töö;
 Ta petlik, muutlik mängupall,
 Kui suits, mis kaob taewa all.

Ta kõrbetee, mis offaid täis,
 Kus keskelt roosistid ka näis,
 Neid püüdes käsi käriseb,
 Ja süda walust wäriseb.

Kuid hiilgaw täht on siiski eel
 Siin hädarikkal eluteel:
 See näitab, et ei mitte all,
 Waid õige õnn on ülewal!

Elise Nun.

6.

Elagu rahwas, kes wahwas ja waga!
 Selle töödel on tõsidus taga,
 Kes on julge ja kindel kui kalju,
 Truu ja kurjuse wastu walju.
 Elagu rahwas, kes kindel ja waga!

Elagu rahwas, kes kindel ja waga!
 Oled, eestlane, wahwas ja waga?
 Julged Jumalalt õnnistust oota?
 Kotka tiibadelt warju loota? —
 Eestlane, ole sa wahwas ja waga!

Elagu rahwas, kes wahwas ja waga!
 Uju, süda, ja looda sa aga:
 Raugel õitsmas näen isamaa pinda —
 Muru matab küll siis ju mu rinda. —
 Elagu rahwas, kes wahwas ja waga!

Anna Haawa.

7.

Kui eksliski teesid ma rändasin kaua
Ja pildid mind petsiwad silmade ees,
Siis surid kõik tunded mu südame sees
Ja leidsiwad endal jäl jäädawa haua.

Mul lapsepõlwe unus ja õnnelik noorus,
Ja isamaa metsad ja nurmed ja hiis
Jäid kaugele, kaugele maha must siis —
Ei teadnud ma enam, mis oligi woorus.

Nüüd unenäos ärkawad endised ajad
Nii lõpmata kauguses kurwalt mu ees . . .
Ma tahaksin koju! — ma õnnetu mees, —
Eht waitiwad hinges siis noomiwad kujud . . .

Ed. L. Wöhrmann.

8.

Oli aeg, mil kandlikaasal
Laulsin ime iluga,
Laulsin nii, et öied aasal
Hakkasiwad õitsema.

Õõpikuga wõidu hüüdsin,
Kõrwa kõoga kuktusin,
Lõõ lauldes ära wõitsin,
Pääsukest ma pillasin.

Aga nüüd ju ammu tufun,
Kannel kattend teetel käes;
Tihti komistan ja kufun,
Diget aimu pole pääs.

Nüüd mind warblanegi pillab
Naerdes aiateibas fiin,
Welistades kõrwa kilkab:
„Waata, jeda teinud wiin!!“

Ed. L. Wöhrmann.

9.

Kind nagu pime wangikoda,
 Kus süda kinni mõistetud,
 Ja valu nagu surmaoda
 Dn talle sisse pistetud.

Mispärast — ei ma tea seda —
 Pead sina wangis olema?
 Oh, ja mu waene, waene süda,
 Su pärast palju nutan ma?

Ed. L. Wöhrmann.

V. Wagad soowid.

Ei eluõnne õieilu
 Siin ilmas õitse kõigile.

1.

Elise Nun.

Wagad soowid waitsesti
 Tõuswad minu rinnast,
 Tõuswad — nagu lilleke
 Tõuseb murupinnast.

Wagad soowid waitsesti
 Tungigu su rinda,
 Et ka sina lahkesti
 Mälestaksid minda.

P. Grünfeldt.

2.

Kes südamed ühendand armuga,
 See armastust andku, mis liikmata:
 Mis a'ast-aastalt kaunimaks, kindlamaks läeb,
 Ja taewani tõuseb ja igawest' jäeb.

Jssanda heldus teid juhatagu,
 Onnistagu teid armuga!
 Jssand teil koda ehitagu,
 Jäägu teil kaitsjaks lõpmata!

Helmi.

3.

Minult sind mu mõte nõuab,
 Minult sulle mölgub meel,
 Süda palwel ikka jõuab
 Sinne sulle eluteel.

Sitse õnnes, armas Anna,
 Tundkn rõõmu sinu rind.
 Mäti mind meeles kanna,
 Nagu minu süda sind. . . .

P. Grünfeldt.

4.

Kus sina oled, sääl isamaa,
 Sääl kaunis, kallis kodumaa;
 Mis sulle kallis, see püha mull',
 Mis sina wihtab, see wõõras mull'.

Kus sina oled, sääl isamaa,
 Ja sinu ust on minu ka;
 Kuid jää sa truuks su isamaal'
 Ja omal' usul' kallimal'!

Anna Haawa.

5.

Küll lootust alles wähe
 Mull tõuseb südamest,
 Ei süsgi meelest lähe,
 Ei kao mõtetest
 Su hele naerukaja,
 Su tuju fuldane:
 Mul on, kui oleks waja
 Üht sõna minule.

P. Grünfeldt.

6.

Sa oled nii süüta ja waga
Ja lihtne kui lapsuke weel,
Su sõnadeft ilmub mull' aga
Suur tarkus ja mõisiline meel.

Su südames puhtuse järe
On jumalik juhataw pää,
Ta ilmutab ikka, mis tõde,
Mis ilus ja kaunis ja hää.

Oh et sa niisuguseks jääksid,
Kui lapsuke surmani;
Et ial mu silmad ei näeksid,
Kus käisid sa teisiti!

E. G. Luiga.

7.

Mu paleuste kaunim päike,
Mu eluõnne ehtija —
Oh lase wiibida su läike
Mu pääl weel õrna armuga.

Mull' elu küllalt tuskä toonud,
Küll walu mulle walmistand,
Ma olen küllalt kihti joonud,
Mis paha ilm mull' osaks ann'd.

Oh wiibi, wiibi, elus lase
Mind weel kord õnne maitseada!
Sa ole mulle inglisk ise,
Mind kaitsejana hoia sa!

P. Grünfeldt.

8.

Õnnesoomid hõisates
 Kinnas rändawad,
 Lahkes laulus lahkudes
 Wiimaks ilmunad.

Õnnesoomid, hõiskawad,
 Saadan sulle ma;
 Palun wõta wastu nad
 Lahke lauluna.

P. Grünfeldt.

9.

Kui kaitseingli kaisus
 Sind kandku saatuse siin,
 Et paleuste paisus
 Sul hingest unuks piin.

Oh õitsku roosid rohked
 Su elu õrnal ra'al,
 Et unustada ohked
 Sa wõiks mu rinna na'al.

P. Grünfeldt.

10.

Wait jäänud mets ja maa,
 Ilm uinub unessa,
 Su tähed taewateel, —
 Ma üksi rändan weel.

Ma rändan mõtetes,
 Õrn soow mul südamas,
 Et Jumal armuga
 Sind wõtaks kaitseks!

P. Grünfeldt.

VI.

Wiletsuse witsa all.

Ei rašemat wõi olla wiletsuses,
Rui õnnepäewi kanda mälestuses.

Dante j. A. M. Saar.

1.

i ole üksigi näinud mu filmas pisaraid,
Ei minu nuttu kuulnud, ei hääli walusaid,
Ei ühelegi üttele, mis mulle muret teeb,
Ei kellelegi kaeba, mis valu rinnas keeb.

Rui aga waitšes kambri eht üksi metsas
Ma kandle kätte wõtan ja hakkam wängima,
Siis woolab kõik mu valu sääle kandle keeltesse,
Mu igatsus ja iha läheb lausa hääldes.

Ja pisarate ojad mu filmist woolawad,
Ma nutan, nutan, nutan, siis nutan kuiwaks nad;
Ei minu hinge iha wõi mõista üksigi muu,
Eest pühin filmad kuiwaks ja hoian kinni juu.

G. E. Luiga.

2.

Wõtke kõik, mis mulle antud,
Jagatud on Looja käest!
Wõtke, kui teil jeda waja,
Rui teil kasu tuleb jest.

Wõtke! Aga jätke mulle
Minult minu armastus.
Urge puutuge ta külge,
Jätke rahul pühadus!

Weri kuum mul tufsub pōues,
 Kuumem, kui te arwate;
 Kannatus wõiks otša saada,
 Palun, ärge puutuge!

Anna Haawa.

3.

Torma, tuul, löö wahtu, meri,
 Lainetesje mata laew:
 Rinnas mäsful weereb weri,
 Südames keeb walu, waew.

Meri, oh, mil palwet kuuled?
 Mikal hõlma wõtad mind?
 Waiki jääwad tormituuled —
 Salgi ei waiki rind! . . .

P. Grünfeldt.

4.

Miks wangistawal funnil
 Ma pean waikima,
 Kui tõsisemal tunnil
 Peaks hüüdma palwega?

Ma walusamat wiga
 Ei tohi ilmut'a,
 Mu hüüde halem heli
 Peab surma suikuma.

Selmi.

5.

Sõjas sain ma palju haawu
 Mõõgaterast terawast,
 Sain nad wabal werewäljal
 Nuusast käest, wõitlejast.

Põdesin. Sain termes jälle;
 Tulin kodu; nägin sind.
 Truudust töotasid sina,
 Oh, kui õnnis oli rind!

Töotasid! Sõjas palju
 Haawu sain, — kõik terwed nad,
 Aga sinu löödud haawad
 Praegu werd veel jooksewad.

P. Grünfeldt.

6.

Päike paistab, paistab soojasti,
 Kooksid õitswad, õitswad rohkesti.
 Dinnud laulwad, laulwad rõõmust wiit,
 Üksi waatan, waatan kurwalt siit.
 Kord ka mulle õnnepäifene
 Saatis ilul kiiri südame.
 Imepilta nägin silma ees,
 Magust walu tundsin rinna sees.
 Tulid tormid, tuli sügise,
 Õnnepäike kadus kaugese.
 Lilledlehed maha langiswad,
 Kalmukünkad südant katawad.
 Päike paistab, paistab soojasti,
 Paistab üle wana wareme.

P. Grünfeldt.

7.

Kurwal meelel kõnnin mina,
 Süda rinnus rõõmuta,
 Lahkelt waatab taewasina,
 Aga mind ei tröösti ta.

Lustil linnu lauluhelin
 Kõlab kõrre minule,
 Aga rõõmus keeltekölin
 Kurwemaks teeb südame.

Kui on teistel rõõmutujud,
 Seisan mina filmavees,
 Kurvastuse leinakujud
 Wõtwad aset minu ees.

Kõik minu õnn ja õitsew lootus
 Lõppes ära olemast,
 Sest mul langes ainus lootus
 Külma hauda haledast'!

R. A. Hermann.

8.

Koit kui kumaw kullamägi
 Atnast sisje waatis,
 Põjarates mind ta nägi,
 Troostisõnu saatis:

„Tõuse üles, jäta nuttu,
 Tõuse, tõtta tööle,
 Töö teeb märkamata ruttu
 Olsa mureööle!”

Üles tõusin, tööle tõtsin,
 Tööle palehigis,
 Koidul tõusu kombeks mõtsin, —
 Kõik mul kaunilt sigis.

P. Grünfeldt.

9.

Kes mul kuuleb nutukisa,
 Mullas emä, hauas isa,
 Mis nüüd minust saama peab?

Raugenud on wäeti rammu —
 Kuhu pöoran nüüd weel sammu?
 Jssand ise seda teab!

Oh, ei aita kaebamine,
 Jlm on suur ja laialine,
 Raebtus kaob jäljeta!
 Jlm on lai küll ekfimiseks,
 Aga eluks, rahuliseks,
 Kohta kusagilt ei saa!

Röder käsi, tõtta tööle,
 Pane kärmesti wöö wööle,
 Minult t ö ö st wõid loota hääb.
 Aga keske tööd mul annab,
 Mida jõud mul teha kannab?
 Jssand, sina ise tead! G. E. Luiga.

10.

Kus rändajal on kodukoht,
 Teekäijal isamaa,
 Kus lõpnud oleks iga oht,
 Pait paras puhata?
 Oh, kusagil ei kutsu mind
 Üks armutundel tufsur rind!

Mu isa magab mulla all,
 Kus filmi surub öö,
 Mu hella ema kõrwal tal
 Ei süda enam löö.
 See truui armu asupaik
 On liikumata, surunud, waik . . .

Ruis metsas läheb lehele,
 Mis puust läind pudema,
 Nii kaob ilmast inime',
 Kes ilma koduta.
 Ja kodu asub ainult jääl,
 Kus tutsjub armastaja hää. G. E. Luga.

11.

Astun wagunisse,
 Eidan tiireste;
 Wabaduse fisse
 Tõttan ilmasse.

Kurwastuse eesta
 Ära põgenen,
 Lahti filmameesta
 Saada igatsen.

Ruhu ial aga
 Sammud pööran ma,
 Kurwastus on taga,
 Ei mu'st lahku ta.

P. Grünfeldt.

12.

Wiletjus mõib wifata
 Onneteelt find ära,
 Wõib ka juurde lisada
 Onnele weel jära.

P. Grünfeldt.

VII.

Õnne hõlmas.

Si ole antud õnn,
 Si ole teenitud õnn!
 Waba ta on ja wõimata . . .
 Harry Jannsen.

1.

Rui weel roosinupud walla,
 Laulu lõõritades löö;
 Uppuma peab laulu alla
 Elu tähtedeta öö.

Rui weel taewas kumab koidus,
 Kaunidust ja kannist joo;
 Rõõm, see olgu sinu toidus,
 Muidu elu õit ei loo!

P. Grünfeldt.

2.

Õrnem kui ehaläit,
 Waitsem kui waimukäit,
 Kaunim weel kui koidukuld,
 Särawam kui tuhat tuld —
 Sinu filmist pilk!

Õnnis ma olen nüüd,
 Sa minu õnn, mu hüüd!
 Surmani tänan sind:
 Taewasse tõstis mind —
 Sinu filmist pilk!

Anna Haawa.

3.

Nüüd mured, et minema käige,
Ja, kurbtused — kaduge!
Meil toonud on päikese läige
Nüüd tena kowade!

Kuis lustika muliseb wesi
Nüüd ojas edasi,
Jõekaldal film kannikest
Mul märkas hulgani.

Meist lilledest kimbukest tehti
Truu armisa sõrmilla,
Ja minu kübarat ehti'
Ta wõttis nendega.

Mu põues nad tärkama pandsid
Siis luule kannikeid,
Mu käed rõõmsasti kandsid
Kui kostuseks kallile neid.

Ja kui me ka nägema peame,
Et ükskord nad närtsiwad,
Me siiski häämeelega teame:
Kord rõõmsaks meid tegiwad nad!

G. G. Luiga.

4.

Laula ja hõista ja rõõmusta, meel!
Hüüa ja huika ja helise, keel!
Dõpitud hüüawad,
Raasitud fajawad,
Heinamaad helgiwad:
Kowade käes!
Rõõmusta, meel!
Helise, keel!

Drud ja aasjad ja metsjad ja mäed,
 Ruhu ja waatad, sääl rõõmu ja näed.
 Hääled nüüd ärkawad,
 Taimed nüüd tärkawad,
 Mäed nüüd märkawad;
 Kewade käes!
 Rõõmusta, meel!
 Helise, keel!

A. Grenzstein.

5.

Ei minu õnne peita
 Mu palgest mina saa,
 Ei filmist õnnesära
 Wõi kustutada ka.

Ei hõiskehääli juuda
 Ma fundi' waikima,
 Ei keelda wõi, et oied
 Rõik lä'ewad õitsema.

Arm on see õnn, mis jõdant
 Nüüd tõstab taewani,
 Ja mille pärast olin
 Ma kurblik surmani.

Anna Haawa.

Lõpuks.

1.

Gesticlane olen ja Gesticlaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!
 Gesticlaseks taewas mul' elu on andnud,
 Gesticlaseks ema mu ilmale kandnud,

Gestiaseks ema mind imetand rinnal,
 Gestiaseks astun ma isamaa pinnal.
 Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!

Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!
 Gestiase waim minul soonte sees wehib
 Gestiase süda mu rinda mul ehib,
 Gestiase keel minu huulte pääl kõlab,
 Gestiase meel minu mõtetes elab.
 Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!

Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!
 Gestiase nime ma auustuseks pean,
 Armastust tema seas asumas tean!
 Gestiase nime ei jäta ma maha,
 Kui mul' ka patutaks kuulsust ja raha.
 Gestilane olen ja Gestiaseks jäen.
 Runi ma elan ja hauasse läen!

Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!
 Gestiaseks surmani ennast ma hüüan,
 Gestiaste kasuks ma elada püüan;
 Gestiaste õnnestust tahan ma maitsta,
 Gestiaste õnne ja õnnistust kaitssta.
 Gestilane olen ja Gestiaseks jäen
 Runi ma elan ja hauasse läen!

2.

Kuulen ühte nime kõlawat,
 Taewawõlmist wastu hõiskawat!
 Kuu ja tähed temast keerawad,
 Temast lilleõilmed õhkawat!

Temast lindgi laulab, pajatab,
 Metjakohin temast tunnistab!
 Chatulel tungib põue mul,
 Hüüab kullakiirist koidikul!

Ajaratas weereb wuhinal,
 Päewad päewi sundwad tuhinal —
 Ilka nende keerul, ilka sa
 Kuuled ühte sõna: *Cestima a!*

Ja su oma süda — kuulata! —
 Ruda oskab wastu hõisata!
 Heliseb nii waljult päew ja öö
 Südamest see sõna tagasi!

Sumalatel andeid palju on,
 Nende kätte pandud rõõm ja õnn —
 Kallimat neil kinki' polnudgi,
 Kui et sugust sündsin — *Cest lane!*

L. Koidula.

Sisu:

Algusõna	3
--------------------	---

Zuhatused elu tarwis.

I. Mis noorel inimesel üleüldse tähele panna	9
II. Meesterahwaga ümberkäimisest	16
III. Wanemate inimestega ümberkäimisest	20
IV. Mja dieiti tarwitamisest	24
V. Hariduse täiendamisest	32
VI. Kristlikust, wiisakast elust	40
VII. Isamaa armastusest	42

Pauluks saanud tundmused.

I. 1—14. Isamaale iluks	49
II. 1— 5. Omakeelele kiituseks	60
III. 1— 8. Armastusele auuks	65
IV. 1— 9. Elutarkus	69
V. 1—10. Wagad soowid	76
VI. 1—12. Wiletsuse witsa all	80
VII. 1— 5. Õnne hõlmas	86
Lõpuks	88

